

Sysmän Osuusmeijeri ja työntekijöiden asuntola

suppea rakennushistoriaselvitys 2024

Sysmän Osuusmeijeri ja asuntolarakennus

JULKAISUTIEDOT - SUPPEA RAKENNUSHISTORIASELVITYS 30.10.2024

TYÖN TILAAJA:

Kiinteistön nykyiset omistajat ja Osuusmeijerin kiinteistössä toimivat paikallisyrittäjät, Minna & Jukka Tommola

SELVITYKSEN LAATIJA:

Heidi Kontulainen, arkkitehti SAFA (re-ARK tmi)

JULKAISUSSA KÄYTETTY MATERIAALI:

Kuvalähteet on kirjattu tapauskohtaisesti kuvien oheen.
Mikäli kuvalähdettä ei ole mainittu, materiaali on selvityksen tekijän tuottajaa.

Kohteen nykytilaa esittävät valokuvat ovat pääosin tekijän kuvaamia.
Vanhojen valokuvien ja piirustusten osalta merkittävin kuvalähde on selvitystyössä ollut Meijerin arkisto ja kuvakokoelmat.
Viistoilmakuvien osalta valokuvaaja on Juha Helin, joka toteutti dronekuvauksen Osuusmeijerin lähiympäristöön 30.8.2024.

YKSITYSKOHTAISEMPI LÄHDELUETTELO LÖYTYY SELVITYKSEN LOPUSTA.

TYÖN LAATU JA TARKOITUS

Suppea rakennushistoriaselvitys on teetetty kohteessa käynnistetyn asemakaavamuutostyön, sekä Osuusmeijerin kiinteistön jatkokehityksen tueksi.

Kansikuva: Osuusmeijeri ja asuntola, valokuva kohdekäynniltä 30.09.2024.

Karttakuvitus seuraavalla aukeamalla:

*Selvityskohteen liittyminen taajamarakenteeseen, rakeisuuskartta (ei mittakaavassa).
Jälkimmäisellä sivulla ortoilmakuva alueesta. Ilmakuva-otteen kuvalähde: MML ilmakuva-aineisto, Sysmän karttapalvelu.fi.*

Sysmän Osuusmeijeri ja asuntolarakennus

KOHTEEN PERUSTIEDOT

OSOITE JA KIITEISTÖTUNNUS:

Sysmäntie 16, 19700 Sysmä
KT 781-415-1-43

SUUNNITTELIJAT:

Osuusmeijerin on suunnitellut arkkitehti Heikki Reinold Helin (1868-1923).
Työväen asuntolanrakennus puolestaan on rakennusmestari Niemisen suunnittelema.

RAKENNUSVUOSI/UUDISRAKENNUSVAIHEEN AJOITUS:

Osuusmeijeri rv. 1906; asuntolarakennus rv. 1916

LAAJUUS:

OSUUSMEIJERIN PÄÄRAKENNUS

- yhteenlaskettu kerrosala $\approx 1580 \text{ m}^2$ (1. krs 1200 m^2 + 2.krs 380 m^2)
- kerrosluku: 2 krs + kellari

TYÖNTEKIJÖIDEN ASUNTOLARAKENNUS

- kerrosala $\approx 400 \text{ m}^2$
- kerrosluku: 1 krs + kellari ja ullakko
- rakennuksen ulkomitat L 11 m x P 35 m x K 9 m

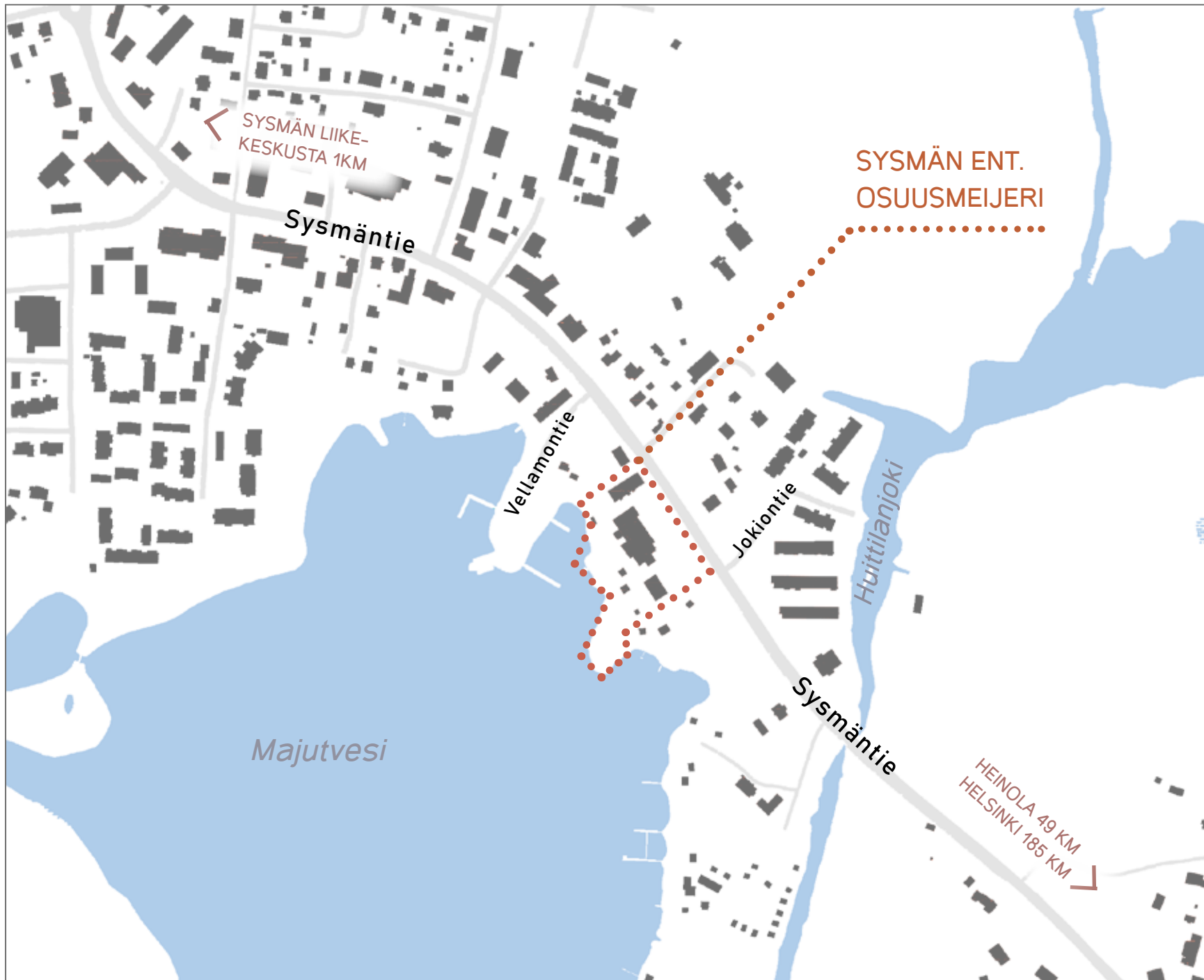
ALKUPERÄINEN/NYKYINEN KÄYTTÖTARKOITUS:

Alun perin Sysmän Osuusmeijerin tuotantolaitos rakennettiin paikallisten tilallisten muodostaman tuottajaosuuskunnan tarpeisiin maito- ja kermameijeriksi. Nykyisin entinen maitomeijeri on asuin- ja liiketoimintakäytössä.

Meijerin henkilökunnan majoitustiloiksi valmistunut asuntolarakennus palvelee nykyisin pääosin pienputiikkien ja kahviloiden liiketiloina. Rannan puoleinen pääty on asuinkäytössä.

ASEMAKAAVATILANNE JA RAKENNUSSUOJELU:

Voimassaolevan, vuonna 1981 lainvoimaistuneen Sysmän asemakaavan nro 14 mukaan Osuusmeijerin ja asuntolan käsittävä kiinteistö on määritetty teollisuus- ja varastorakennusten korttelialueeksi (T-1). Osuusmeijeriä, asuntolaa tai pihapiirin kokonaisuuteen liittyviä muitakaan rakennuksia ei ole asemakaavatasolla suojeltu (sr-merkintä).

SYSMÄN LIIKE-
KESKUSTA 1KM

Sysmäntie

Vellamontie

Jokiontie

Huittilanjoki

Sysmäntie

SYSMÄN ENT.
OSUUSMEIJERI

Majutvesi

HEINOLA 49 KM
HELSINKI 185 KM

Kuva 1: Sysmän Osuusmeijeri ja rantarata. Kuvassa ensimmäisiä meijerin laajennusvaiheita.

*Kuvalähde: Sysmä-Seuran internet-sivut, Sysmän historian infisivu.
Kuvakooste Heikki Helinin kirjoissa julkaistuista Sysmän vanhoista rakennusvalokuvista.*

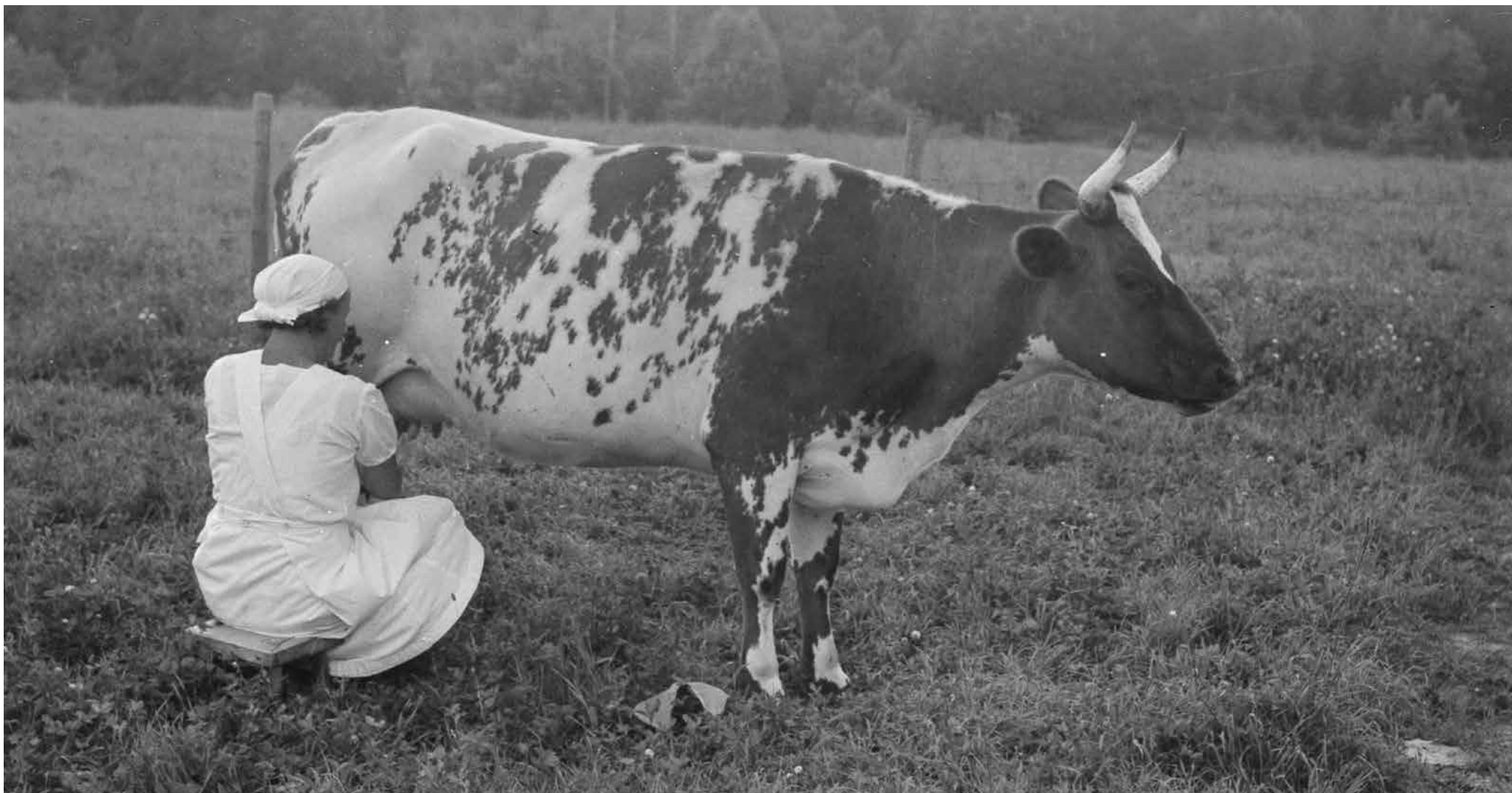
Sysmän
Osuusmeijeri

Sisällys

1 MAATALOUS SYSMÄSSÄ: PITKÄT JUURET PAIKALLISHISTORIAAN	s.5
2 MEIJERIN TOIMINTAVUODET 1906-1992	s.6
2.1 'Syntyi Sysmän tärkein rakennus!' - Osuuskunnan omistama meijeri perustataan	6
2.2 Maitomeijerin liiketoiminta laajenee	10
2.3 1970-Luku mullistaa maatalouden	11
2.4 Toiminnan hiipuminen ja osuusmeijerin loppu	14
3 ARKKITEHTUURI JA RAKENTEET	s.15
Osuusmeijerin päärakennus	17
Työntekijöiden asuntolarakennus	25
4 RAKENNUSVAIHEET	s.27
4.1 Rakennusvaihekaavio: Ajalliset kerrostumat kohteessa	27
4.2 Keskeisimmät muutosvaiheet ja laajennukset	28
Osuusmeijerin päärakennus	28
Työntekijöiden asuntolarakennus	36
5 SELVITYSTYÖN JOHTOPÄÄTÖKSET	s.37
5.1 Yhteenvedo	37
5.2 Näkökulmia arvotukseen	39
5.3 Huomioita jatkokehitykseen	41
LÄHDELUETTELO	s.43

Kuva 2: Sysmäläinen emäntä lypsällä, valokuva vuodelta 1936.

*Kuvalähde: Valokuvaamo Pietisen kuvakokoelma;
Museoviraston kuva-arkisto, historialliset valokuvat-kokoelmaisuus/ vapaasti
ladattavat aineistot Finna.fi- verkkoaineistotietokannassa.*

1 Maatalous Sysmässä: Pitkät juuret paikallishistoriaan

Sysmä on eräs Hämeen vanhimmissa pitäjistä, ja maataloudella oli pitkät perinteet paikkakunnalla jo kauan ennen meijerin perustamista: maataloutta on harjoitettu pitäjässä maakirjojen perusteella ainakin 1530-luvulta lähtien, mutta mahdollisesti vielä tätäkin kauemmin (Arvela 1956, 8). 1700-luvulla Sysmän seutu oli jo kuuluisa viljapitäjä: merkittävä rannikkokaupunkeja muonittava viljanmyyjä tunnettiin erityisesti rukiistaan. Nykyäänkin Sysmässä ja lähialueilla merkittävässä roolissa olevat maanviljelys ja karjanhoito ovat olleet alueen pääelinkeinoja lähes koko Sysmän historian ajan (Arvela 1956, 9-10).

Asutus- ja maanviljelyskehityksen syntyyn vaikuttivat erityisesti pitäjän sijainti ja maaperäolosuhteet. Sysmän seudun vähäkivinen savivoittoinen maaperä sopi maanviljelyyn Hämeen tavanomaisempia moreenialueita paremmin. Hyvät liikenneyhteydet tekivät Sysmän sijainnista mielekkään niin asutusta kuin tuotantoa ja kaupankäyntiäkin ajatellen: erityisesti ennen maantieverkoston laajempaa kehittymistä Suomessa, oli Sysmän sijoittuminen Päijänteen itärannalle merkittävien itä-länsi -suuntaisten vesiliikennereittien varrella merkittävä etu paikkakunnalle. Lisäksi pääasiallinen kulkuväylä Varsinais-Suomesta Savoon kulki jo 1600-luvulta lähtien Sysmän kautta: pitäjä oli osa merkittävää liikenneakselia Hämeenlinna-Hollola-Pulkkilanharju-Sysmä-Mikkeli-Savonlinna. (Arvela 1956, 5,8.)

Kuva 3: Sysmän Osuusmeijerin yritystunnus. Selkeälinjainen logo oli käytössä läpi meijerin toiminta-ajan.

Kuvalähde: Osuusmeijerin vuosikertomus 1979/Meijerin kuva-arkisto.

2 Meijerin toimintavuodet 1906-1992

Osuusmeijerillä tarkoitetaan paikallisten maataloustuottajajäsentensä perustamaa ja omistamaa karjatuotteiden jalostustuotantolaitosta. Alun perin maitotuotteisiin keskittyneen Sysmän Osuusmeijerin toiminta laajeni ajoittain käsittämään myös mm. voin ja juuston valmistusta, sikainkasvatusta sekä elintarvikekuljetuksiin liittyvää ajoneuvoliikennöintiä.

2.1 "SYNTYI SYSMÄN TÄRKEIN RAKENNUS!"

- OSUUSKUNNAN OMISTAMA MEIJERI PERUSTETAAN

Osuusmeijeri on ollut läpi 1900-luvun Sysmän tärkein tuotantolaitos, ja lukuisten elinkeino- ja tuottajakytköstensä vuoksi meijeriä voidaan perustellusti pitää myös Sysmän merkittävimpana yksittäisenä yrityksenä (Helin 2011, 11, 46). Sysäyksen Sysmän Osuusmeijerin perustamiselle antoi Mikkelin Läänin Maanviljelysseuran karjatalouskonsulentin, agronomi J.O.Sjöstedtin muutto Sysmään vuonna 1903, jolloin hän asettui Hovilan kartanon vuokraajaksi. Sjöstedt kutsui lähialueiden maanviljelijät kokoukseen Säästöpankin talolle heinäkuun 9. päivänä vuonna 1904. Kokouksessa päätettiin perustaa meijeri, ja jo seuraavan vuoden syyskuussa meijerille valittiin ensimmäinen toimivaltainen hallitus. Tuotantolaitoksen sijoituspaikaksi valikoitui Oy Lainettaren omistama ns. Vasikkahaan palsta Päijänteellä sijaitsevassa Markkinarannassa. Tonttima vuokrattiin ensin 50-vuodeksi, mutta se saatiin hieman yllättäen ostettua Osuusmeijerin nimiin jo parin vuoden kuluttua toiminnan aloittamisesta. (Arvela 1956, 36-39; Helin 2011, 11.)

Kuva 4: Valokuva meijeristä 1906. Osuusmeijeristä on säilynyt muutamia valokuvia valmistumisen ja jopa rakentamisajan lopulta.

Kuvalähde: Meijerin arkisto, tuotantoajan vanhojen valokuvien kokoelma.

Sysmän Osuusmeijerin uudisrakennus valmistui vuoden loppupuolella 1906 (Arvela 1956, 3). Vuosisadan alussa Suomessa laajalti tunnettu ja varsinkin maatalouspiireissä vahvasti vaikuttanut helsinkiläislähtöinen liikemies Paul Sidorow (1838–1907) oli mukana Sysmän meijerin alkutaipaleella; Sidorow tunnettiin erityisesti maatalouskoneiden ja -laitteiden kaupasta, sillä hän oli alansa ensimmäinen kauppias maatalouselinkeinoon tuolloin vahvasti tukeutuneessa Suomessa. Paremminkin tunnetun päätoimialansa ohella osakeyhtiö P. Sidorow Suomalainen Kalustokauppa kerrytti perustajalleen mainetta ja mammonaa myös rakennuttamalla ja myymällä monenlaisia tuotantolaitoksia. Toimeksiantoja tuli ympäri maata, ja toiminta-aikanaan 1873/1896–1931 Sidorowin yritys muodostuikin yhdeksi suurimmista alkuvuosisadan yrityksistä. Sidorowin Kalustokauppa rakennutti lukuisia meijereitä, myllylaitoksia, sahoja ja mm. turbiinilaitoksia eri paikkakunnille, ja huippuvuosinaan pääkaupunkiseudulta aloittaneella firmalla oli myös useita omia haarakonttoreita maakunnissa. (Pörssitieto 2006-2024, P. Sidorow Suomalainen Kalustokauppa.)

P. Sidorowin mukana meijerihankkeeseen tuli arkkitehti Heikki R. Helin, joka laati piirustukset Sysmän Osuusmeijeriä varten. Hämeenlinnaissyntyinen Helin jäi historiaan mm. kotikaupunkinsa merkittävimpana jugend-arkkitehtina (Hämewiki). Helin suunnitteli uransa aikana useita merkittäviä liike- ja maatalouden kohteita, ja Hämeenlinnaan hän ehti suunnitella toistakymmentä rakennusta, joista on valitettavasti vain kolme on nykyisin säilynyt. Yksi säilyneestä kolmikosta on Vanajaveden rannalla sijaitseva J.F. Schmausserin kaupunkihuvila: kokonaistaideteokseksikin luonnehdittu huvila on vuodelta 1902, ja rakennusta kehitettiin jo omana aikanaan ”jugendin mestariteokseksi”. Helinin suunnittelema jugendhuvila on nykyisin asuinkäytössä ja ansiokkaasti entisöity. (Häme-Wiki; HUS Ylioppilasmatrikkeli 1853–1899.)

Urakkahuutokaupan jälkeen Sysmän Osuusmeijerin toteuttajaksi ja rakennusmateriaalien toimittajaksi valittiin porilainen rakennusmestari A.G. Hammar. Helinin piirustuksia hyödynnettiin myös toisen osuusmeijerin rakentamiseen samana vuonna: Sysmän tuotantolaitos sai identtisen

kaksosen 150 kilometriä etelämmäs, kun Kymenlaakson Osuusmeijeri rakentui Elimäelle samoilla suunnitelmilla. Kymenlaakson Osuusmeijerin rakentaminen sujui ripeämmin kuin Sysmän vastinparinsa. Kymenlaakson Osuusmeijeri saatiin otettiin käyttöön suunnitellusti 1. kesäkuuta 1906, hieman ennen Sysmän meijeriä, jonka valmistuminen venyi työmaa-aikaisten vastoinkäymisten vuoksi. (Helin 2011, 14.)

Sysmän Osuusmeijerin rakennusurakan arvioitiin sopimusta tehdessä kustantavan 28 750 markkaa, mutta lopullinen hintalappu oli yli 9000 markkaa arvioitua suurempi meijerin vihdoinkin valmistuessa. Tavoitteena oli tuotannon aloittaminen heinäkuussa, mutta mm. rakennustöiden viivästysten vuoksi avajaiset lykkääntyivät. Ensimmäiset maitolitrat otettiin Markkinarannan meijerillä vastaan kuitenkin vielä saman vuoden lopussa: Osuusmeijerin toiminta käynnistyi Sysmässä 14.11.1906 (Arvela 1956, 38; Helin 2011, 11).

Ennakoitua paljon kalliimmaksi käynyt meijeri jouduttiin urakoitsijan taloudellisista vaikeuksista johtuen lopulta tekemään valmiiksi rakentajan sopimuksen varmistaneiden takausmiesten laskuun. Ylimenevästä 9000 markan osasta takaajiksi lupautuneet tahot joutuivat kuitenkin lopulta maksamaan vain noin puolet: osuuskuntalaiset myönsivät takaajille huomattavan alennuksen, sillä urakan tilanneet maanviljelijät olivat vastavalmistuneeseen tuotantolaitokseensa viivästyksistä huolimatta valtavan tyytyväisiä. Päijänteen Markkinarantaan noussutta Osuusmeijeriä kiiteltiin laajalti kaikin puolin erityisen hyvin tehdyksi, ja niin työnjälkeä kuin materiaalejakin kehitettiin ensiluokkaisen laadukkaaksi. (Arvela 1956, 38.)

*Kuva 5: Meijeri rannalta nähtynä, valokuvattu 1900–1915.
Toiminnan alkuvuosina satamarannasta meijerille rakennettiin raiteet
maitokuljetuksia helpottamaan.*

Kuvalähde: Gustaf Albert Stoor; Keski-Suomen museon kuvakokoelma

Kuva 6: Meijeri ja työntekijöiden asuntolarakennus. Tarkka ajankohta ja kuvaajan nimi eivät ole tiedossa, mutta meijerin massaoittelun perusteella tuotantolaitokseenkin on tehty jo joitakin laajennuksia.

Kuvalähde: Meijerin arkisto, toimintavuosien valokuvakokoelma.

Asuntolan päädyistä päätellen kuva on otettu joskus ennen vuotta 1949: tuolloin asuntolaa laajennettiin, ja jälkeerakennuskauden tyyliä ilmentävän laajennusaikainen päätyjulkisivu on selkeästi kuvassa näkyvää modernimpi toteutus.

Alkuperäinen asuntolan lounaspäädyn julkisivusommitelma oli pitkälti peilikuva luoteisesta vastinparistaan: 1900-luvun alun päätyfasadeissa merkittäviä kaudelle ominaisia aiheita oli mm. vinoneliön malliset ullakon pienet sivuikkunat, sekä julkisivulaudoituksen jaottelu kerroslistan vaaka-aiheella kahtia: yläosan päätykolmio tehtiin pystysuuntaisella rintapaneelilla, kun taas alaosan ulkokuuoraus oli vaakaponttipanelointi. Sysmäntielle avautuvaan luoteispäätyyn oli kuitenkin jo alunperin sijoitettu erillinen sisäänkäynti sisäpihan puoleiseen kulmaukseen - järvipäädyssä ei vastaavaa ulko-ovea ilmeisesti koskaan ollut.

2.2 MAITOMEIJERIN LIIKETOIMINTA LAAJENEE

Toiminnan alkaessa meijeriosuuskunnassa oli jäsenenä 62 tilallista. Tuotantomäärät olivat verrattain pieniä, ja tuotannossa keskityttiin perinteisiin lypsytilajalosteisiin, maitoon ja kermaan. Vähitellen liiketoiminta kuitenkin monipuolistui ja osuuskunnan jäsenmääräkin kasvoi merkittävästi: vuonna 1930 jäseniä oli jo 261 ja 1950 jopa 456. Alkuperäisen meijerin oheen valmistui 1916-1917 juustola kellareineen, samalla kun maidon tuotantomäärät nousivat. Itä-Hämeen Maanviljelysseuran rakennusmestari Nieminen laati piirustukset juustokellareita ja niiden yläpuolisia henkilökunnan tiloja varten (Arvela 1956, 46).

Juuston valmistuksesta syntyneitä ylimääristä heraa hyödynnettiin parhaiten sikojen rehuna, ja 1926-1927 meijerin läheisyyteen valmistui ensimmäinen sikala erilliseen rakennukseensa. (Helin 2011, 11, 21.) Sikalanhoitajaa varten tehtiin myös erillinen pieni puurakenteinen asuinrakennus. 150-päistä sikakatrasta varten suunnitellun betonisen sikalan piirustukset laati Itä-Hämeen Maanviljelysseuran rakennustoimisto, ja urakoitsijaksi valittiin rakennusmestari Pirnes, joka vastasi myös samana ajankohtana tehtyjen meijerin laajennusten toteutuksesta: Osuusmeijerin vanhan konehuoneen sivuun lisättiin uusi kattilahuone, johon hankittiin uusi höyrykattila. 1930-luvulla meijeriin asennettiin vedenpuhdistamo, sillä aiemminkin tuotanto-ongelmia aiheuttanut rautapitoinen vesi ei enää soveltunut voimantuotantoon. (Arvela 1956, 50-52.)

Kuva 7: Meijerin kalustoa ja maitopystöjä etupihan lastauslinjastolla 1956. Lastauslaituri oli merkittävä osa meijerin pihapiirin julkisivua, kunnes maitokuljetuksissa siirryttiin suursäiliöautoihin.

Kuvalähde: Meijerin arkisto, toimintavuosien valokuvakokoelma.

Liiketoimintamalli laajeni alkuperäisestä maito- ja kermameijeristä moneksi vuosien varrella. Perinteisimpien maitojalosteiden rinnalla SOM:n tuotantohallissa kokeiltiin lyödä rahoiksi niin voilla, juustojalosteilla kuin sikalatuotantoakin useampaan otteeseen käynnistämällä. 1960-luvun valokuvausajankana meijerin tuotantosalissa oli jo erilaista modernin elintarviketuotannon edellyttämää laitetta ja koneistusta, mutta linjaston pyöriminen edellytti yhä paljon käsityötä ja ammattitaitoisen henkilöstön suorittavaa työtä. Raaka-ainekuljetukset Markkinarantaan hoidettiin tuohon aikaan jo meijerin omalla autokalustolla, mutta raakamaito noudettiin yhä vanhaan tyyliin pystykeräilyllä: kuorma-autot kiersivät poimimassa tonkkiin säilötyn raakamaidon suoraan tuotantotiloita, tai tienvierustoille rakennetuilta maitolaitureilta ajoreitin varrella.

Kuva 8: Osuuskuntameijerin juustokellaria Lappeenrannassa. Valokuvattu 11.07.1962.

*Kuvalähde: Lappeenrannan museoiden kuva-arkisto;
Valokuvaaja Kuva-Sampo OY, 1962*

Tuotantotilat olivat aikalaislaitoksissa usein hyvin samankaltaisia. Joskus saatettiin tietoisestikin toteuttaa samoilla piirustuksilla useampi tehdas, kuten kävi Sysmän ja Kymenlaakson meijerien tapauksessa. Eri paikkakunnille nousseita tuotantolaitosten kaksoiskappaleita tiedetään 1900-luvun alkuvuosien ajalta useampiakin.

30-lukua sävyttivät lisärakentamisen ohella myös lukuisat korjaustyöt kaikissa meijerin toiminnan piiriin kuuluneissa rakennuksissa. Esimerkiksi 1934 meijeriin saatiin uusi separaattori, henkilökunnan asuinrakennus maalattiin 1933, ja rakennukseen päivitettiin tiilikate 1935. 1936 laajennettiin meijerin juustokellaria, jonne uusittiin myös ilmanvaihtolaitteistoa. Vuosikymmenen kuluessa toteutettiin lisäksi lukuisia uudistus- ja korjaustöitä pihapiirin pienempiin talousrakennuksiin. (Arvela 1956, 55-56.) 50-luvulla meijerin pihapiiriin lisättiin uusi sauna ja pesutuparakennus, sekä suoritettiin useita sähköistys- ja parannustöitä tuotantotiloihin (Arvela 1956, 81-84).

Juusto- ja sikalaliiketoiminta oli Osuusmeijerissä jaksottaista, ja molemmissa nähtiin vuosien varrella väliaikaisia alasajoja. Juuston valmistuksessa oli ajoittain pieniä taukoja maidon saatavuuden ja kysynnän mukaan, mutta sota-vuosien pula-aika sai juustotuotannon hiipumaan tyystin 1940-luvun alussa. Sysmän Osuusmeijerissä juustotuotanto oli kokonaan lakkautettuna 1944-1952, kunnes raaka-ainepula helpottui ja markkinatilanne muuttui 50-luvulle tultaessa (Arvela 1956, 59-61). Juustolan tuotantomäärien laskun vuoksi ei syntynyt myöskään sikalan tarvitsemaa heraa tarpeeksi, joten meijerin sikalatoiminta päätettiin eläinten ruokintakustannusten vuoksi lakkauttaa vuonna 1942. 1950 meijerille ostettiin kuitenkin lisää tonttimaata uutta sikalaa varten: uusi erillissikala rakentui noin 800 metrin päähän meijerin päärakennuksesta.

Kuva 9: Maitomeijerin pihanpuoleista hahmoa ennen 1970-luvun loppupuolen laajennusvaiheita.

Kuvalähde: Meijerin arkisto, toimintavuosien valokuvakokoelma.

2.3 1970-LUKU MULLISTAA MAATALOUDEN

Kuva 10: Kaino Lindroos kuorma-autollaan keräämässä maitoa M. Porkan tilan maitolaiturilta Keski-Perniön Osuusmeijeriin.

Kuvalähde: Kuvaaja Pekka Kyytinen, 1954; Museovirasto, kansantieteen kuvakokoelma.

Maatalouden ja meijerituotannon kehitys on ollut erottamattomasti sidoksissa maatalouden laajempaan kehityskulkuun (Arvela 1956, 3). Meijeritoiminnan murros alkoi tuotanto- ja kuljetustekniikan uudistuksista, toimintojen keskittymisestä ja tilakokojen kasvusta huolimatta 80-luvulle tultaessa: Vuonna 1961 Sysmän osuusmeijerin tuottama maitomäärä oli yli 13 miljoonaa kiloa, ja osuuskunnassa oli 842 jäsentä. (Helin 2011, 27). Vuonna 1988 meijeriin lähetti maitoa enää 282 osakastilaa, mutta maidon yhtenäismäärä oli tuolloin 14,5 miljoonaa litraa.

Tilakokojen kasvaessa myös tekniikan ja tuotantoketjun muutokset vaikuttivat tarvittaviin lisärakennuksiin meijerin pihapiirissä: 1947 lähtien siirryttiin hoitamaan maidon kuljetus meijerin omistamilla kahdella kuorma-autolla hevoskärryjen sijaan, ja myöhemmin autokaluston osuus kasvoi tasaisesti. 1946-47 muokattiin entisen tyhjilleen jääneen sikalarakennuksen keskiosaan varikkotilat, jonne sijoitettiin meijerin autotalli ja -korjaamo (Arvela 1956, 63). Vuonna 1967 valmistui erillinen autotalli- ja varastorakennus meijerin sivustalle (Helin 2011, 27, 39). Maidonkuljetuksen siirryttyä hevoskärryistä kuorma-autoihin, poistuivat myös aiemmin kerman ja raakamaidon erotteluun tarvittut ”kuorinta-asemat” maalaismaisemasta, kun niitä ei enää tarvittu meijerin tuotantoketjussa (Arvela 1956, 62-63).

Kuljetustekniikan toinen merkittävä muutos tapahtui 1975, kun maitotonkkien pystökeräilyä siirryttiin säiliöautoilla tehtävään maidonkeruuseen tiloilta. Maitotonkat ja -laiturit jäivät maalaismaisemassa tarpeettomiksi, eikä meijerin päässä puolestaan ollut tarpeen rakentaa maitotonkkia varten enää kuljetusratoja. Meijerin edustalle rakennettiin sen sijaan useita korkeita silloja, joihin maitokuljetukset purettiin (Helin 2011, 39).

2.4 TOIMINNAN HIIPUMINEN JA OSUUSMEIJERIN LOPPU

Vielä 1980-luvulla Osuusmeijeri oli Sysmän suurin työnantaja (Fränti 2013, 67). Lähes sata vuotta Sysmän Markkinarannassa menestyneen Osuusmeijerin toiminta päättyi 1990-luvun alussa, ja tuotantoajan viimeiset luvut olivat varsin nopeakänteisiä meijerin pitkän ja vakaan kehityksen sävyttämään historiaan nähden. Sysmän Osuusmeijeri yhdistyi Tuottajain Maidon kanssa 15.1.1990, ja Osuusmeijerin henkilökunta siirtyi Tuottajain Maidon palvelukseen vanhoina työntekijöinä, ja kaikkien vakanssien vakuuteltiin säilyvän, asiaankuuluvine etuuksineen kaikkineen. Sysmän meijerin kaikki 31 työntekijää kuitenkin irtisanottiin jo seuraavana vuonna. Ennen Sysmän toimipisteen alasajoa Tuottajan Maito oli jo lopettanut meijeritoimintansa ensi Hartolassa, ja myöhemmin maitomeijerit jäivät tyhjilleen myös Joutsassa ja Lahdessa. Päijät-Hämeen viimeinenkin osuusmeijeri lopetti toimintansa samalla, kun Sysmän meijerilaitos lakkautettiin vuonna 1992.

Sysmässä meijerin lopetuspäätös toi hieman yllättävän mutta hyvin lopullisen pisteen paikallisesti hyvin merkittävälle, tunnetulle ja luotetulle yritykselle. Usko maitotuotantoon, vuosikymmeniä vakaana pidettyyn ja tuottavana pysyneeseen elinkeinoon, oli koetuksella laajemminkin Suomen mittakaavassa, kun meijeri toisensa jälkeen sammutti valot. Meijerin lakkautuksen jälkeen Sysmän tuotantolaitoksen tiloissa on toiminut mm. autokorjaamo ja panimoyritys Sysmän Sahti. Sama sahtipanimo tunnettiin myöhemmin 2006 omistajanvaihdoksen myötä myös Kapan Sahtina. (Helin 2011, 46).

3 Arkkitehtuuri ja rakenteet

Kuvat 11-13: Otteita Osuusmeijerin julkisivuissa yhä säilyneistä jugendrakennusvaiheen detaljeista. Ajan arkkitehtuuriin kuului oleellisesti kansallisromanttisista perinteistä ja luontoaiheista ammentava koristeaiheet, joiden toteutus monesti myös alleviivasi paikallisen mestariveistäjän tai -muurarin käsityötaitoja

Valokuvattu kohdekäynnillä 30.09.2024.

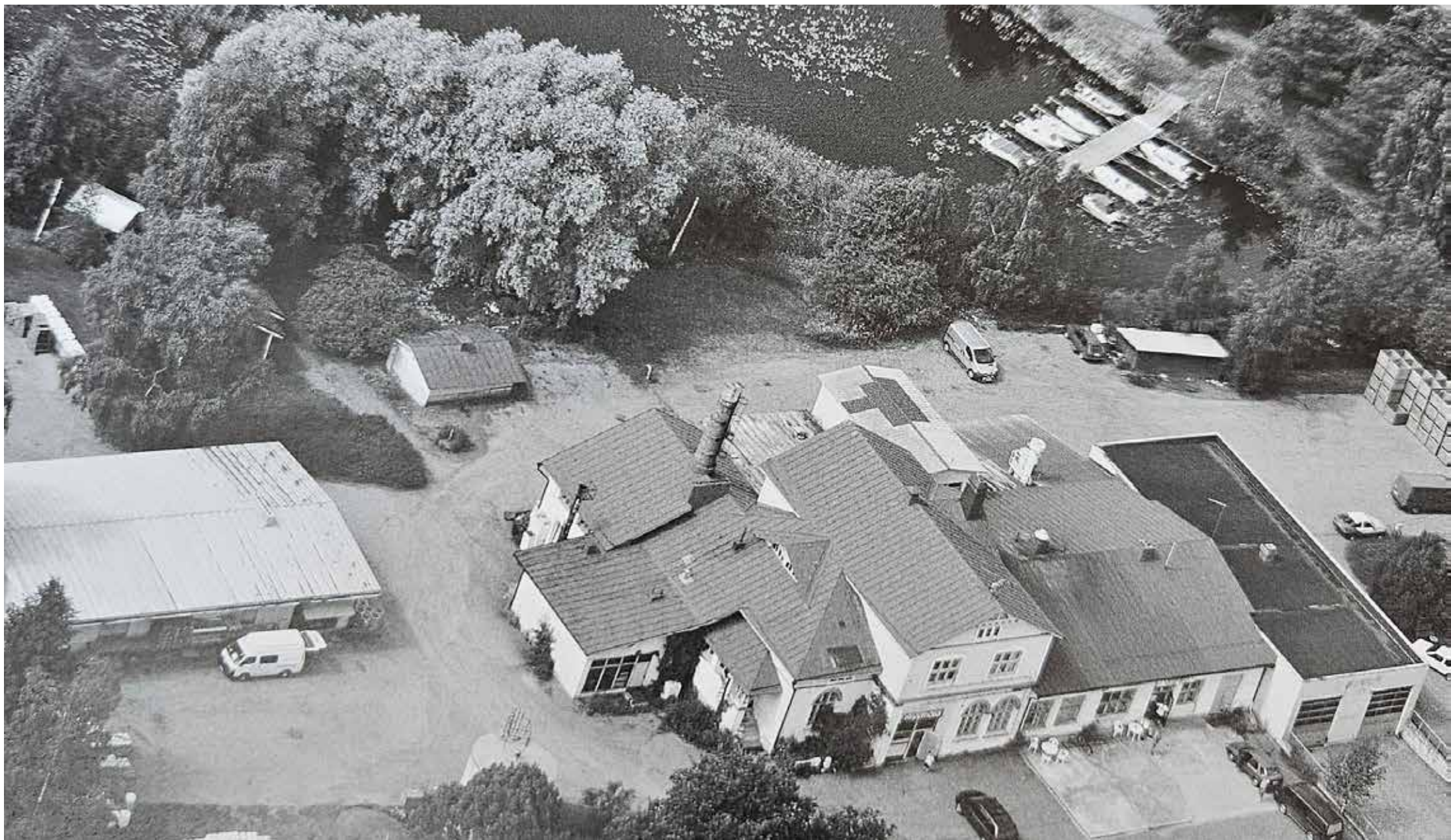

Kuva 14, seuraavalla sivulla: Vanhin selvitystyön aikana löytynyt Osuusmeijerin rakennuspiirustus on 1. kerroksen pohjakuva. Päivätty 22.12.48: todennäisesti kyseessä on ennemminkin ajankohdan mukaisen tilanteen toteava kuva, eikä tulevia muutostöitä ennakoiva suunnitelma.

Kuvalähde: Meijerin arkisto, vanhojen rakennuspiirustusten kokoelma.

OSUUSMEIJERIN PÄÄRAKENNUKSEN ARKKITEHTUURI JA RAKENTEET

- RAKENNUSTYYPPI: Teollinen tuotantolaitos, johon kuuluu useita eri-ikäisiä osia. Maitomeijeri sisälsi erilaisia tuotantotiloja raakamaidon käsittelyyn ja varastointiin, sekä myös jakelulogistiikkaa varten.
- KERROSLUKU: 1-2
- PERUSTUSTAPA Vanhimmissa osissa perustuksena on luonnonkivipaadet. Kivijalka on paikoitellen maalattu harmaaksi.
- KANTAVA RUNKO Vanhimmissa osissa käytetty pääosin paikallamuurattuja massiivirakenteita. Ensimmäinen kerros on punatiilestä, toinen kerros on puurakenteinen. Myöhemmin rakennetuissa laajennusosissa on käytetty ajanmukaisia erilaisia puu- tai metallirunkoisia rankarakenteita.
- KATTOMUOTO Alun perin pääosin harjakattoinen rakennus, jossa lisäksi aumakatto meijerin 1-kerroksisella osuudella. Nykytilanteessa kattojulkisivusta on rakentunut laajennusten myötä monimuotoinen ja -tasoinen kokonaisuus.
- VESIKATTO Peltikate, punainen lukkosaumapelti.
- JULKISIVUMATERIAALI Vanhimmissa osissa rapattu punatiili, yläkerran osuudella puuvuoraus vaakaponttilaudoin. Myöhemmissä laajennusosissa ulkoseinäpinnassa vaihteleva julkisivulevytys.
- ULKOVÄRITYS Vaalea rappaus punatiilidetaljein. Vaaleanvihreä puupanelointi, vaaleanharmaat pielilaudoitukset.
- MERKITTÄVÄT PIIRTEET Pääjulkisivuissa suuret kaari-ikkunat, joissa tiiliholvaus on näkyvissä. Meijerin konttorin sisäänkäyntiä painottava koristeellinen avokuisti, jossa on mm. vivahteikkaasti tiili- ja puurakenteella jäsennelty pylväsaihe, sekä koristeellinen pielilaudoitus. Kaksikerroksisen osan päätyjulkisivun ilmeen kannalta merkittävä yksityiskohta on puinen, koristeellinen kolmioaihe kattolappeiden alla harjakohdassa.

Kuva 15: Osuusmeijerin päärakennus ilmasta kuvattuna - kaikki laajennusvaiheet ovat jo rakentuneet ja vanhin jugend-rakennus on suurimmaksi osaksi näkymättömissä ja lisäsiipien saartamana.

Kuvalähde: Meijerin arkisto, toimintavuosien valokuvakokoelma.

Sysmän Osuusmeijerin vanhin, 1906 rakentunut osa edustaa jugendarkkitehtuuria. Euroopassa vuosisatojen taitteessa syntynyt jugend-tyyli näkyi Suomessa lyhytaikaisena mutta monipuolisesti vaikuttaneena ilmiönä. Erityisesti 1890-1910 pinnalla ollut jugend oli kotimaisessa taideteollisuudessa laajalti vaikuttanut kansallisromanttinen tyyliuuntaus, joka pyrki määrittelemään suomalaisuutta ja kansallista identiteettiä. Keskeistä oli paikallisuuteen ja perinteisiin pohjautuva, luonnon inspiroima estetiikka, ja käyttötarkoitusta ilmentävä yksilöllinen toteutus. Tyylikaudelle tunnusomaista on myös yleisesti koristeellinen ilmaisutapa, sekä monipuolinen ja mielikuvituksellinen (luonnon) materiaalien käyttö. Jugendrakennusten julkisivusommittelulle leimallista oli polveileva epäsymmetrinen muotoilu, rappauspintojen ja kotimaisen vuolukiven tai karkean graniitin kaltaisten jylhien materiaalien käyttö. Kivijalka- ja sokkelipintojen lisäksi luonnonkiveä saatettiin julkisivuissa käyttää mm. pääsisäänkäynnin yhteydessä seinäpinnan koristeluun (12-13). Aikakauden muotokielessä on aiheita muun muassa suomalaisesta kirkko- ja linna-arkkitehtuurista, sekä luonnosta. (Arkkitehtuurimuseo 2019.)

Luonnonmateriaalinen ja koristeaiheiden ohella kauden arkkitehtuurissa huomionarvoista oli, että jugendrakennuksissa pohjakaavalta ei vaadittu enää symmetriaa, vaan suunnittelija saattoi saada vaikutteita jopa käyttötarkoituksesta tai rakennuspaikasta: sisäänkäynti, kuistit ja huoneiden sijoittelu määräytyi toiminnan tilatarpeiden, maastonmuotojen ja ilmansuuntien mukaan. Ansioituneimpiin jugend-rakennuksiin liittyi vahvasti myös pyrkimys esteettiseen kokonaistaideteokseen, eli paikan ehdoilla toteutettuun ainutkertaiseen rakennukseen, jossa suunnittelijan kädenjälki näkyi pienintä yksityiskohtaa myöten.

Osuusmeijerin arkkitehtuurissa on nähtävissä monia jugend-tyylille ominaisia piirteitä. esim. tuotantolaitoksen vapaamuotoinen, toimintaan perustuva massoitteilu ja julkisivuissa keskeisessä roolissa olevat materiaalivalinnat, kuten luonnonkivi- ja tiilipinnat, sekä kivirunkoisen rakennuksen olemusta alleviivaavat, sileäksi rapatut raskasilmäiset ulkoseinäpinnat.

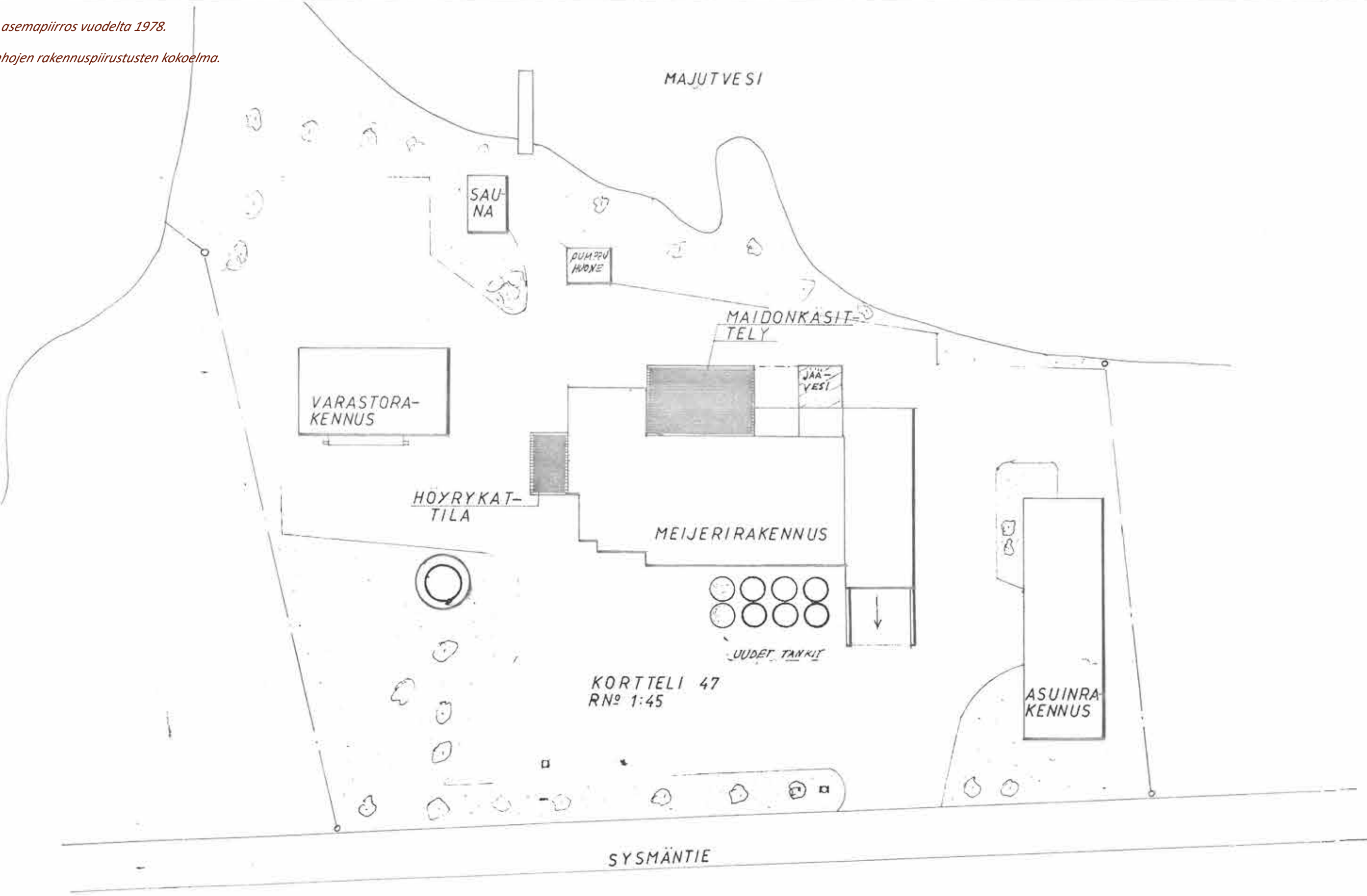
Kuva 16: Osuusmeijerin jugendfasadin pielilautojen ornamentiikkaa.

Valokuvattu kohdekäynnillä 30.09.2014.

Jugend-tyyliä henkivät Osuusmeijerissä myös käsityöläistaitoja alleviivaavat koristeaiheet, kuten holvi-ikkunoiden tiilikaaret, sekä puukoristeet ulkoportaikossa ja katujulkisivun ikkunoiden pielilautoissa. Toisaalta Osuusmeijerin rakennuksessa voidaan erottaa myös jugendia edeltäneen, 1840-1900 vaikuttaneen kertaustyylien kauden piirteitä; Osuusmeijerin hiekkakiven sävyyn rapatut pinnat, punatiilen käyttö niin rakenteissa kuin pinnoissakin, sekä päätykolmioaiheet ja eri kerrosten vaihteleva käsittely julkisivusommitelmassa luovat yhtymäkohtia kertaustyylien kauteen. (Kaila ym. 1987, 10-13.)

Kuva 17: Sysmän Osuusmeijerin asemapiirros vuodelta 1978.

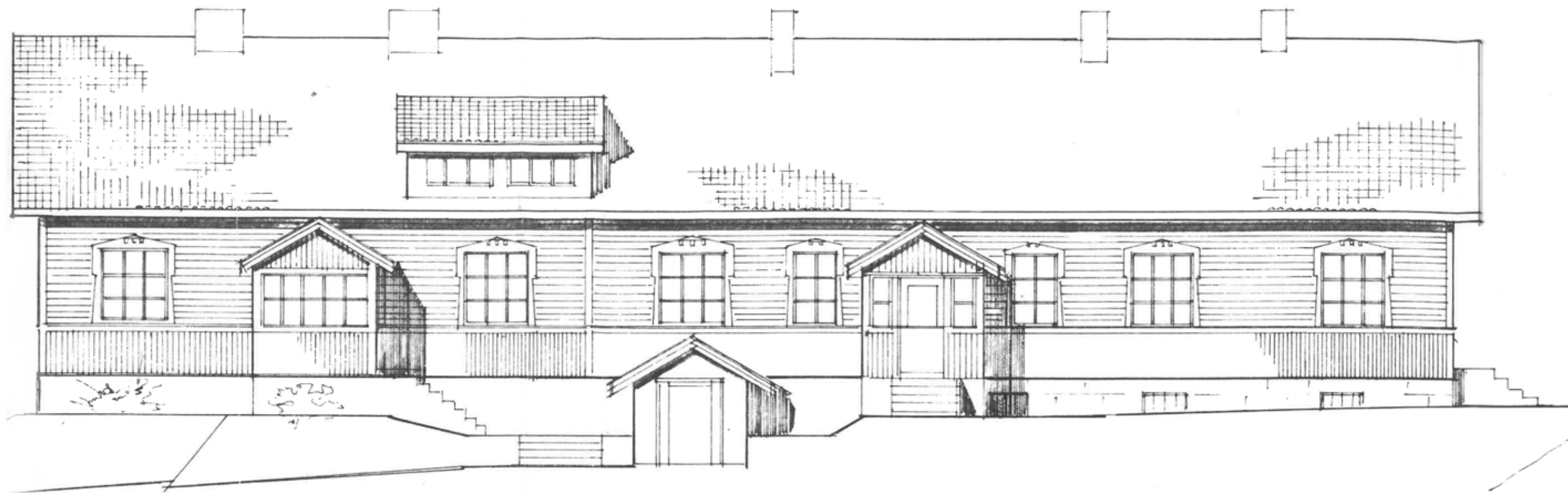
Kuvalähde: Meijerin arkisto, vanhojen rakennuspiirustusten kokoelma.

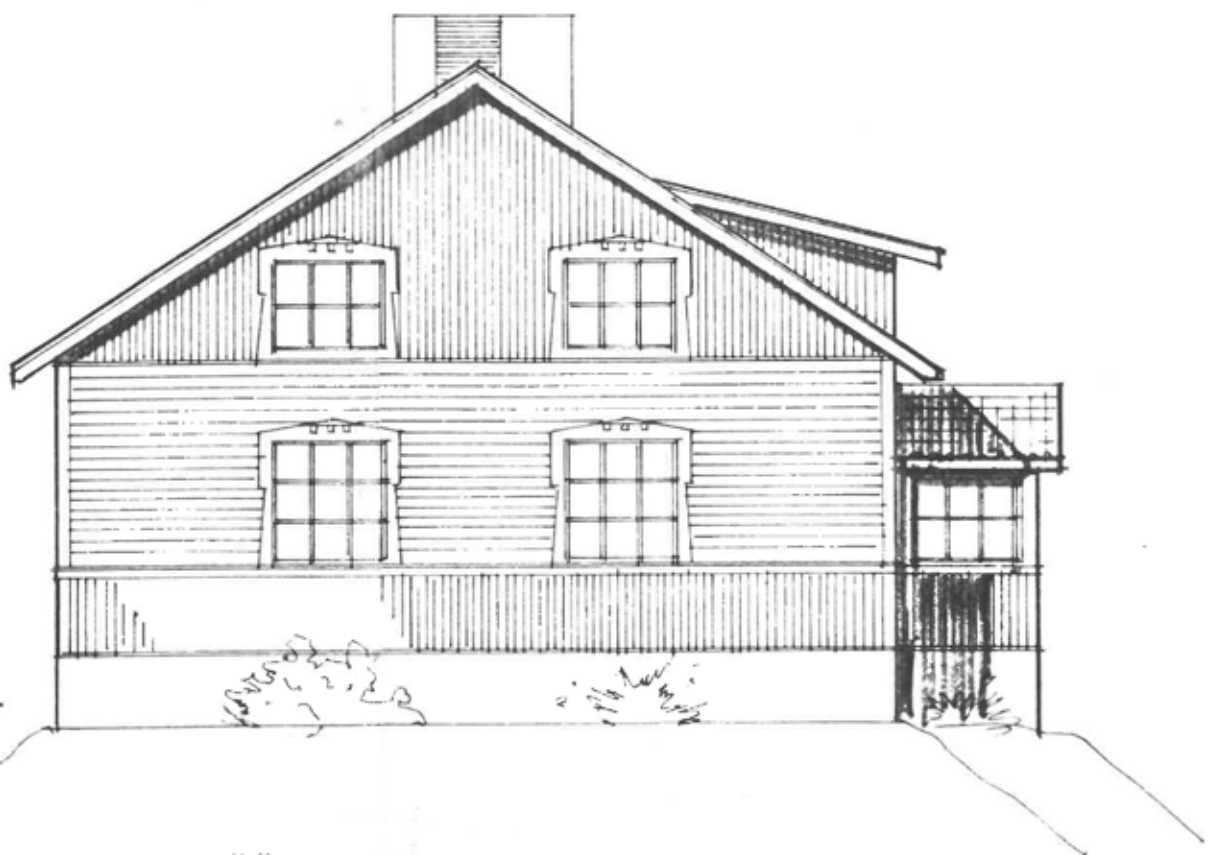
SYSMÄN OSUUSMEIJERI
ASEMAPIIRROS MK 1:500
HÖYRYKATTILA JA MAIDONKÄSITTELYTILA
JÄÄVESI JA MAIDOTANKIT LISÄYS 16.5.1990-27.10.1978

~~Matti Miettinen~~
MARTTI MIETTINEN
AITTAPOLKU 15
19700 SYSMA

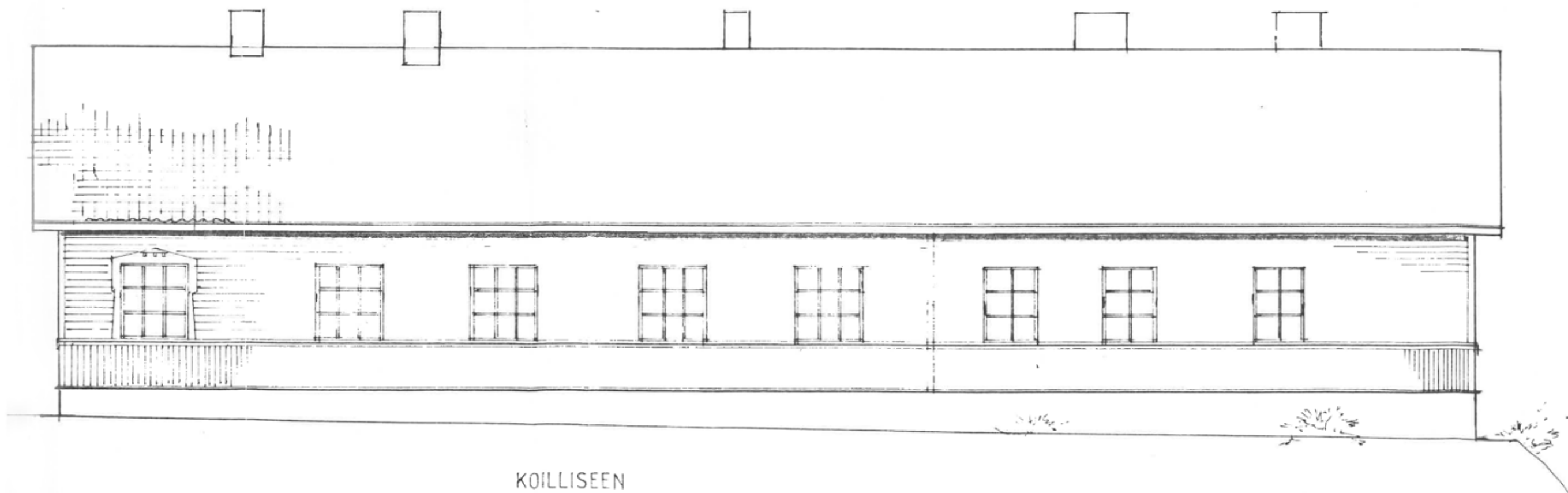
~~Keijo Uusioja~~
KEIJO UUSIOJA REM
PL 116
11101 RIUHIMÄKI

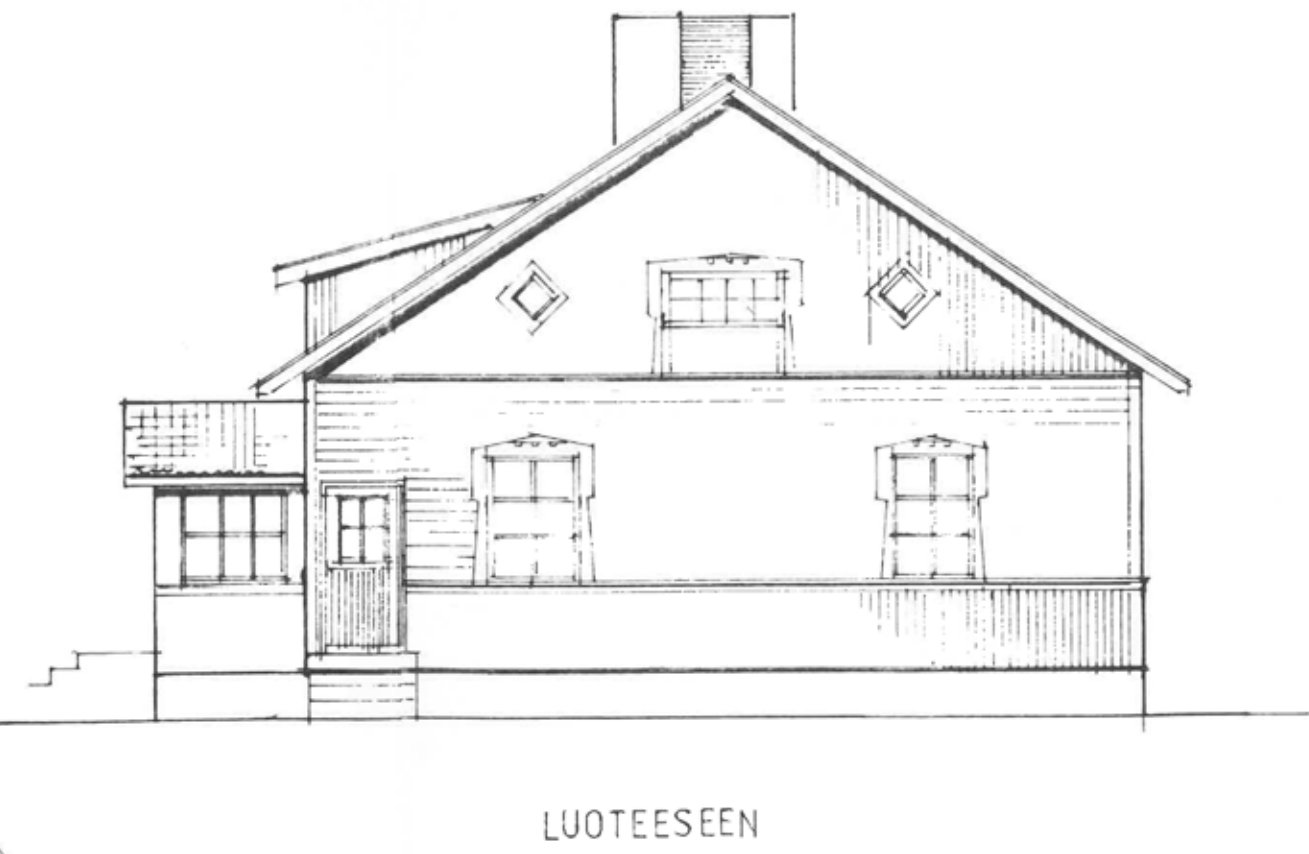
JULKISIVU KAAKKOON

PÄÄTY LOUNAASEEN

KOILLISEEN

LUOTEeseen

Kuva 18: Vanhin Meijerin henkilökunnan asuinrakennuksesta löydyntynyt rakennuspiirustuspiirustuskuvasi rakennuksen julkisivuja, laajennusvaiheen jälkeisessä asussaan. Piirustus on päivätty 27.08.1984 ja kuvat on nimen mukaan laatinut Reijo Manner.

Kuvalähde: Meijerin arkisto, vanhojen rakennuspiirustusten kokoelma.

ASUNTOLA	PÄÄPIIRUSTUS	1 / 5
SYSMÄN OSUUSMEIJERI SYSMÄ	JULKISIVUT	1 : 100
27-08-1984 reijo manner, hartola		

Kuva 19: Osuusmeijerin alimalla kerrostaolla säilynyttä juustokellaria kypsytysshyllyineen.

Valokuvattu kohdekäynnillä 30.09.2024

Juustolan erityisvarusteisiin kuului olennaisesti kypsytyskellareiden mittatilaustyönä toteutetut varastolokerikot. Standardikaapiston mitoitusta leveämmät, syvät ja kapeat juustonsäilytykseen tarkoitetut lokerot antavat kypsytysshyllyille omaleimaisen, hyvin tunnistettavan muotokielen. Päämeijerin juustokellarin kypsytysshyllyt ovat suurimmaksi osaksi säilyneet alkuperäisillä paikoillaan ja kalustus on myös kohtuullisen hyväkuntoista. Elintarvikehyllyissä käytetty raakapuutavara on ikääntynyt kauniisti, kun pinta on pitkän ajan kuluessa tummunut syvänruskeaan, lämpimään sävyyn.

Kuvat 20-23: Entisen Osuusmeijerin huonetiloissa ja pinnoilla säilynyttä teollisuuslaitoksen detalleja.
Valokuvattu kohdekäynnillä 30.09.2024.

Yllä ja oikealla: Tuotantoaikaan liittyvää talotekniikkaa, laitteistoa ja koneita löytyy meijerin sisältä vielä runsaasti, ja näihin liittyy usein visuaalisesti mielenkiintoisia yksityiskohtia.

Kohdekäynnillä erityisen mieleenpainuva erikoisuus oli vuoden 1949 laajennusosan pannuhuonesta löytynyt lämminvesikattila: ahtaassa hämärässä kattilahuoneesta sijainnut valtava säiliölieriö oli poistettu käytöstä jo hyvän aikaa sitten. Säiliön tarpeettomuus korosti entisestään talotekniikan jättiläisen kummallisen huolellista "julkisivupintaa": eristetty vesikattila oli viimeistelty puisella ulkokuorauksella. Kapeasta sisarpaneelista tehty pystykaudoitus oli pintakäsitelty kirkkaalla paksulla lakkakerralla, joka oli ikääntyessään kääntynyt kellertäväksi hehkuksi ruskeansävyiseen puupintaan.

Vasemmalla: 1.kerroksessa entisessä meijerin tuotantosaliissa huomio kiinnittyy erityisesti lattiasa säilyneeseen keraamiseen laattapintaan. Tasaladonnalla tehtyyn laatoitukseen päädyttiin todennäköisesti elintarviketilan puhtausvaatimuksien perusteella, mutta luistamaton laattalattia on myös miellyttävä kävellä ja tukee tilan esteettömyyttä.

TYÖNTEKIJÖIDEN ASUNTOLARAKENNUKSEN ARKKITEHTUURI JA RAKENTEET

• RAKENNUSTYYPPI	Yksikerroksinen usean huoneiston asuinrakennus
• KERROSLUKU	1 krs + kellari ja ullakko
• PERUSTUSTAPA	Luonnonkivipaadet alkuperäisessä pohjoispuoliskossa. Laajennusosassa harmaaksi rapattu, muurattu sokkeliperustus.
• KANTAVA RUNKO	Hirsirunko
• KATTOMUOTO	Harjakatto, symmetriset tasalappeet
• VESIKATTO	Punainen tiilikate
• JULKISIVUMATERIAALI	Puinen ulkovuoraus, ponttipanelointi. Ulkoseinien alaosissa vaakalaudoitus, yläosissa pystysuuntainen rintanelointi; paneloinnin ylä- ja alaosa erotettu kerrostasojen välissä vaakalistalla.
• ULKOVÄRITYS	Pääväri vaalea, taitettu harmaanvalkoinen. Ikkunat ja pielilaudat valkoiset, kivijalka tummanharmaa tai luonnollinen kiven sävy
• MERKITTÄVÄT PIIRTEET	Pitkänomaista rakennusta jaksottavat erityisesti symmetrinen ikkunajako ja kaksi satulakattoista sisäänkäyntikuistia pihan puolella. Kattojulkisivussa erityisen olennainen osa ovat puulämmitteisistä asuinhuoneistoista muistuttavat savupiiput. Ikkunoiden pielilaudoissa esiintyy lisäksi erityinen, koristeellinen jugend-henkinen muotoilu.

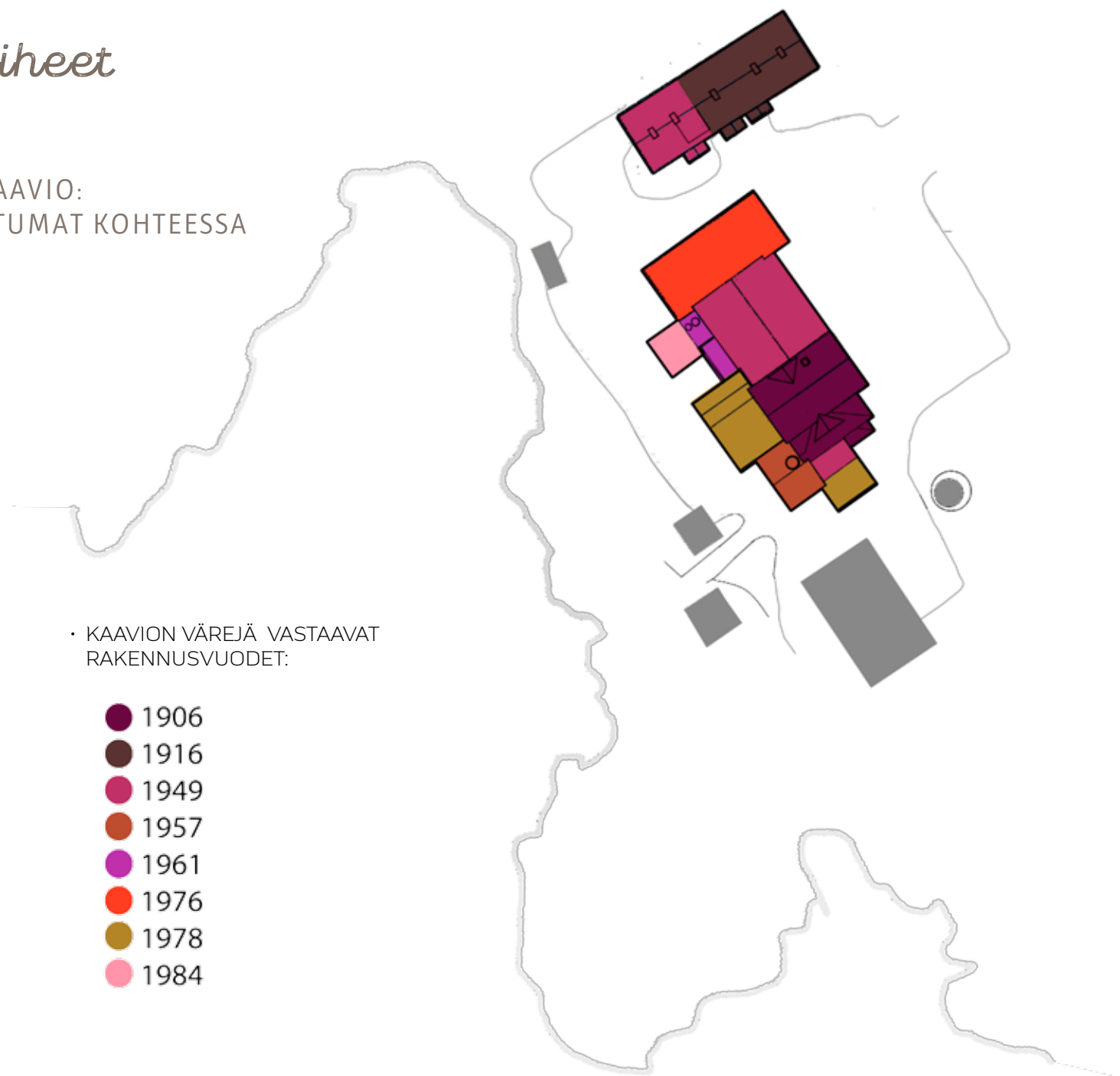
1916 rakennettu meijerin työntekijöiden asuntolarakennuksen vanhin osa edustaa samaa arkkitehtonista tyylikautta kuin Osuusmeijeri. Kansallisromanttiset tyylipiirteet ovat asuntolassa kuitenkin meijeriä huomaamattomampia ja pienipiirteisempiä: asuinrakennuksissa ajanmukainen arkkitehtuuri toteutui usein hienovaraisemmin kuin julkisissa rakennuksissa tai muuten merkittävämmissä kohteissa. Meijerin henkilökunnan asuntola edustaa kuitenkin varsin esimerkillisesti 1900-luvun alkupuolen pientaloja: vuosisadan alun tyyppillinen pientalo on 1-2 kerroksinen ja suorakaiteen muotoinen, hirsirunkoinen ja luonnonkivistä ladotun perustuksen varaan pystytetty. Julkisivuissa suosittiin lautavuorattua pintaa, ja ulkoväriyksessä erilaisia vaaleita, usein harmaalla taitettuja tai murrettuja sävyjä. Vesikatteena käytetyin materiaali oli peltikate, mutta aikakauden rakennuksissa suosittuja kattomuotoja oli useampia: ajalle tyyppillisimpiä ratkaisuja olivat mansardi-, auma tai satulakatot. (Kaila ym. 1987, 12-13; Käyhkö 2023.)

Kaupunkikeskustoissa tai kartanokohteissa kartanoiden julkisivumaaailma saattoi olla jugendin ihanteen mukaisesti koristeellinen, mutta maaseudulla toteutukset olivat yleensä pelkistetympiä. Aikakauden tyyppillisin ikkunamalli oli pystysuuntainen T-karmillinen ikkuna. Meijerin työväen asuntolan ikkunat ovat mittasuhteiltaan tyylipuhdasta aikalaisesimerkkiä neliskulmaisemmat, ja lasituksessa on käytetty pientä ruutuikkunaa: pienet ruutuikkunat edustivat rakennusaikana hieman vanhanaikaista, vuosisadan vaihteen pula-aikana yleisempää tyyliä. Pieniruutuinen ikkunalasitus on saattanut valikoitua asuntolan julkisivuun käytännön syistä: uuden muodin mukaisissa ikkunoissa on saattanut olla saatavuusongelmia, tai ruutuikkuna on ollut yksinkertaisesti edullisempi vaihtoehto, kuin suuremmasta laakalasista valmistettu lasitus.

1900-luvun alussa alkanut merkittävä asuntopula vaivasi Suomessa monin paikoin vielä toiselle vuosikymmenelle siirryttäessä, erityisesti suurissa kaupungeissa. Elettiin teollistumisen nousukautta, ja tehtaiden työväestön majoittaminen oli aikakauden keskeisimpiä ongelmia yhteiskunnallisesti ja rakennustaloudellisesti. Meijerin työntekijöille tehty oma asuntolarakennus on siinäkin mielessä erinomainen tyylikautensa edustaja, että asuntolat muodostivat huomattavan osan vuosisadan alun pientalotuotannosta: Tehtaiden, sahojen ja muiden tuotantolaitosten läheisyyteen rakennettiin erityisesti asuntoloita ja erilaisia muitakin joukkomajoitustiloja, jotka valmistuivat edullisemmin ja nopeammin yhden perheen erillistaloon verrattuna. (Käyhkö 2023.) Tehdasväen asutuskeskuksiin tehtiin myös jonkin verran erillispientaloja, jotka usein varattiin tehtaan päällystölle perheineen. Työntekijöiden asunnoista pyrittiin kuitenkin talotyylistä riippumatta tekemään viihtyisiä ja ainakin kohtuullisen laadukkaita. Osaavasta työvoimasta käytiin kovaa kilpailua, joten yrityksellä oli selkeä etulyöntiasema, mikäli se pystyi lupaamaan työsuhde-etuna kunnon kortteerit henkilöstölleen.

4 Rakennusvaiheet

4.1 RAKENNUSVAIHEKAAVIO: AJALLISET KERROSTUMAT KOHTEESSA

4.2 KESKEISIMMÄT MUUTOKSET JA LAAJENNUKSET

OSUUSMEIJERIN PÄÄRAKENNUKSEN MUUTOSVAIHEET

<i>1916/1917</i>	<i>kellarikerrokseen laajennetaan juustola kypsyntäkellareineen</i>
<i>1930</i>	<i>uusi vedenpuhdistamo tuotantohallin käyttövesille</i>
<i>1934</i>	<i>uusi separaattori yms. tuotantokoneita ja -laitteistoa tuotantohalliin</i>
<i>1949</i>	<i>kattilahuone lisätään ja puretaan aiempi puurakenteinen laajennus luoteissivulta</i>
<i>1957</i>	<i>taloteknisiä päivityksiä: vesi-, höyry- ja viemäriputket uusitaan konttori ja isännöitsijän asunto peruskorjataan uusi laajennus eteläsivulle: lämmönjakuhuone ja sosiaali-tiloja, sekä myös uusi maidon vastaanottotila</i>
<i>1961</i>	<i>jätevesiallas lisätään</i>
<i>1967</i>	<i>erillinen autotalli- ja varastorakennus valmistuu meijerin läheisyyteen, kaakkoissivustalle</i>
<i>1976</i>	<i>uusi laajennus: suuri lastauskatos rakennetaan kiinni luoteispäätyyn</i>
<i>1978</i>	<i>uusia laajennuksia: maidonkäsittelytila ja höyrykattilahuone</i>
<i>1984</i>	<i>toinen jätevesiallas lisätään</i>

Meijerin maantasokerrokseen oli alun perin sijoitettu toimintaan liittyvät tuotantotilat, varastot ja lastaustilat. Toisessa kerroksessa oli toimisto-, sosiaali- ja asuintiloja. Toiminnan kasvaessa rakennusta laajennettiin useaan otteeseen kehitettyä tuotantotekniikkaa ja koneistuksen tapeiden pohjalta.

Kuva 24: Vähittäin pienissä erissä nykyiseen hahmoonsa laajentuneen Osuusmeijerin nykyistä kattojulkisivua. Viistoilmakuva kiinteistön kaakkoiskulmasta. Dronekuvattu 30.08.2024, kuvaaja Juha Helin.

Nykyinen kattojulkisivukokonaisuus on paikoin raskasilmäinen varsinkin lisäosien lappeissa käytettyjen pitkien jänneväliden vuoksi, jotka vääristävät rakennuksen massoitteleen mittasuhteita. Monimuotoinen vesikattopinta on uusittu joitakin vuosia sitten ja katto onkin kauttaltaan yhä hyväkuntoinen.

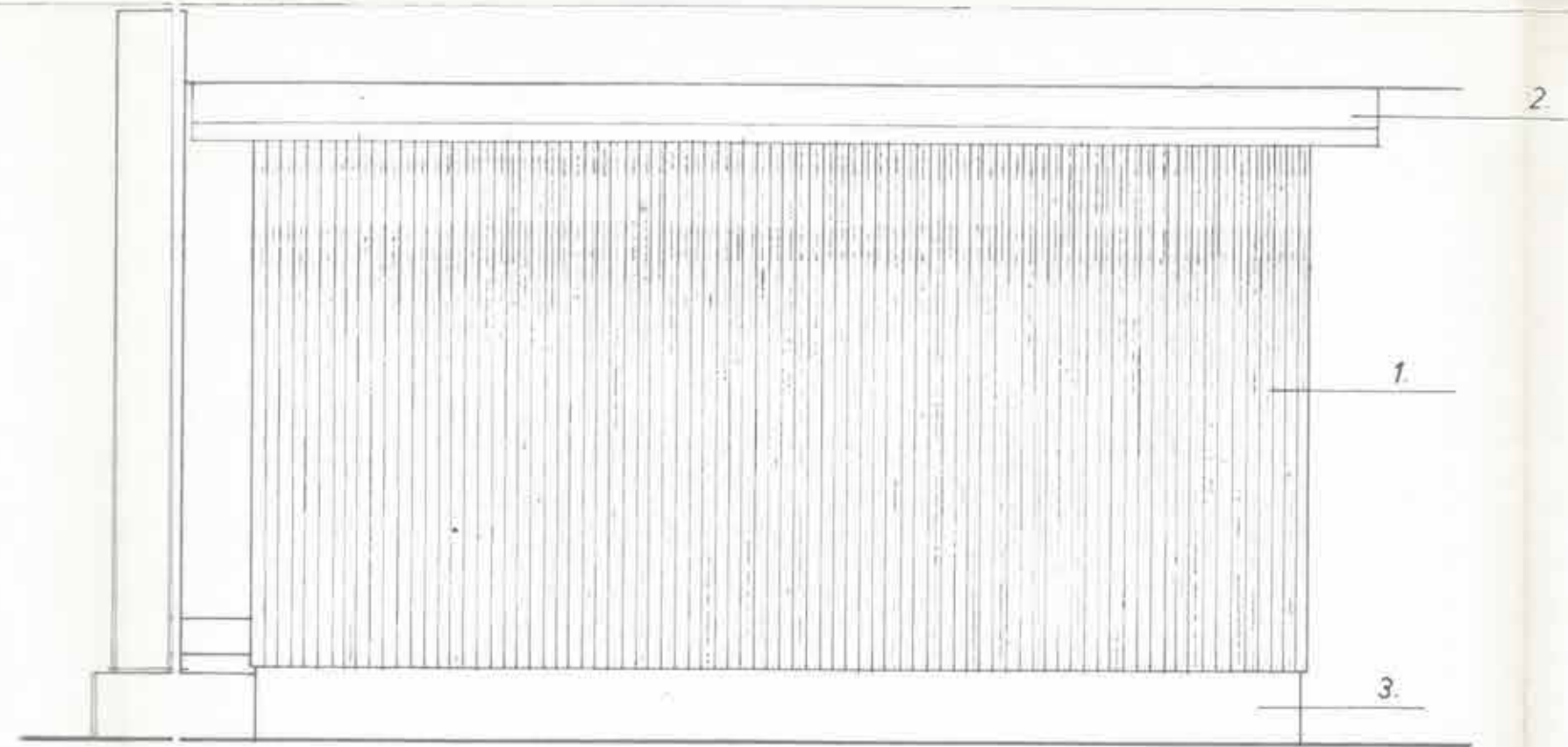
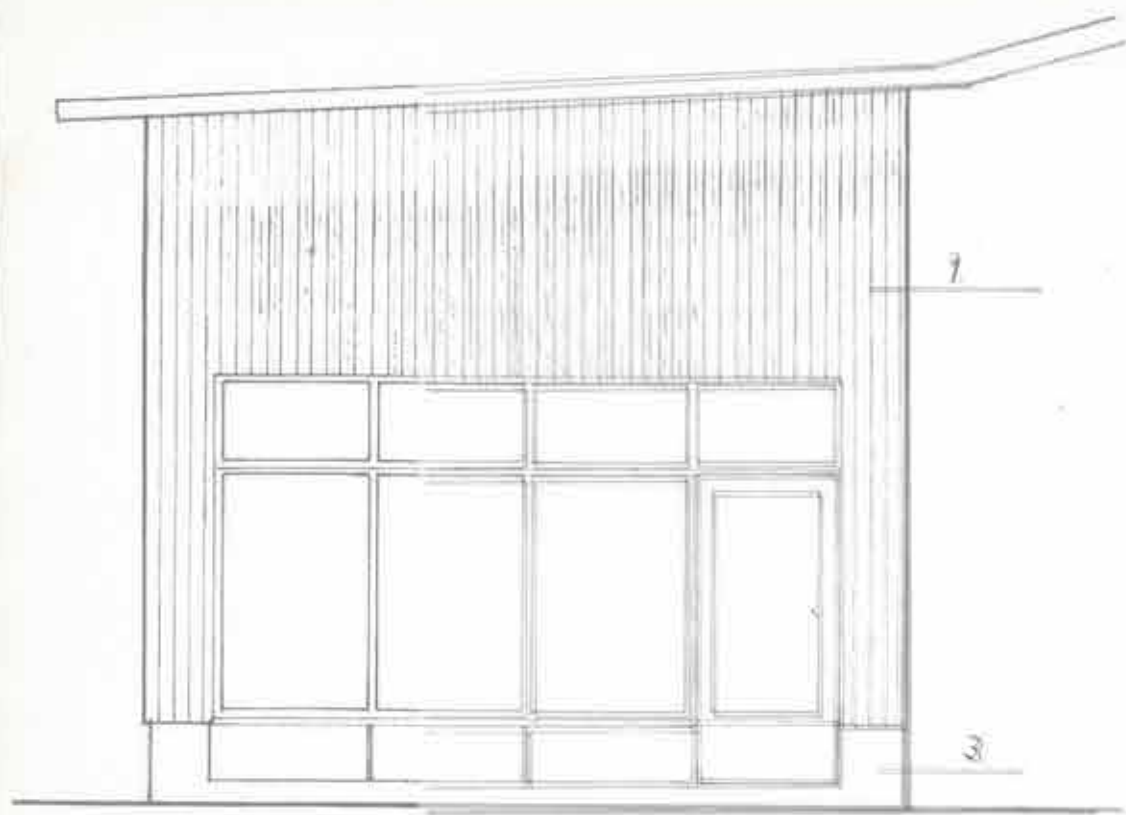
*Kuvat 25-27:
Meijerin julkisivumaaailmaa päädyissä ja rannan puolella.*

*Vasemmalla: Otteita julkisivuista, valokuvattu kohdekäynnillä
30.09.2024.*

*Alla viistoilmakuva autohallipäädystä;
Dronekuvattu 30.08.2024, kuvaaja Juha Helin.*

Tuoreimpien meijerin lisärakennusosien julkisivut ovat yleisilmeeltään suljettuja ja niihin sijoittuvan toiminnan vaatimukset edellä muotoiltuja. Lähiympäristössä liikkujaan lisäsiipien arkkitehtuuri suhtautuu varsin tylästi, eikä katsekorkeudella ole juurikaan yksityiskohtia. Ulkovaipan materiaalit ovat laajennuksissa vaihtelevia. Yhteistä pinnoille on materiaalipaletista jäävä mielikuva lyhytikäiseksi tai väilaikaiseksi tarkoitetuista seinäpinnoista, joita valitessa estetiikkaa enemmän on painanut kestävyys ja kustannustehokkuus.

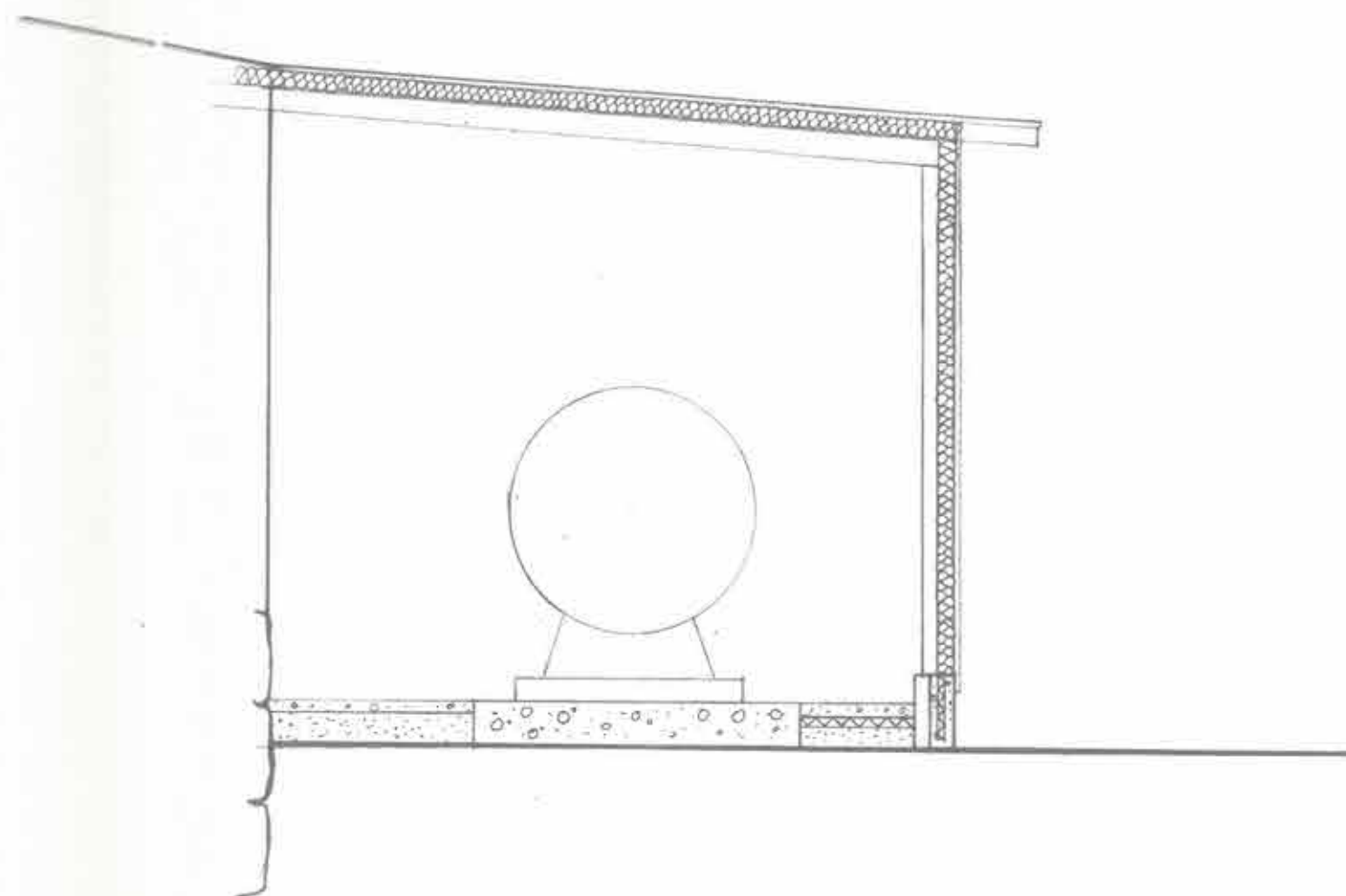
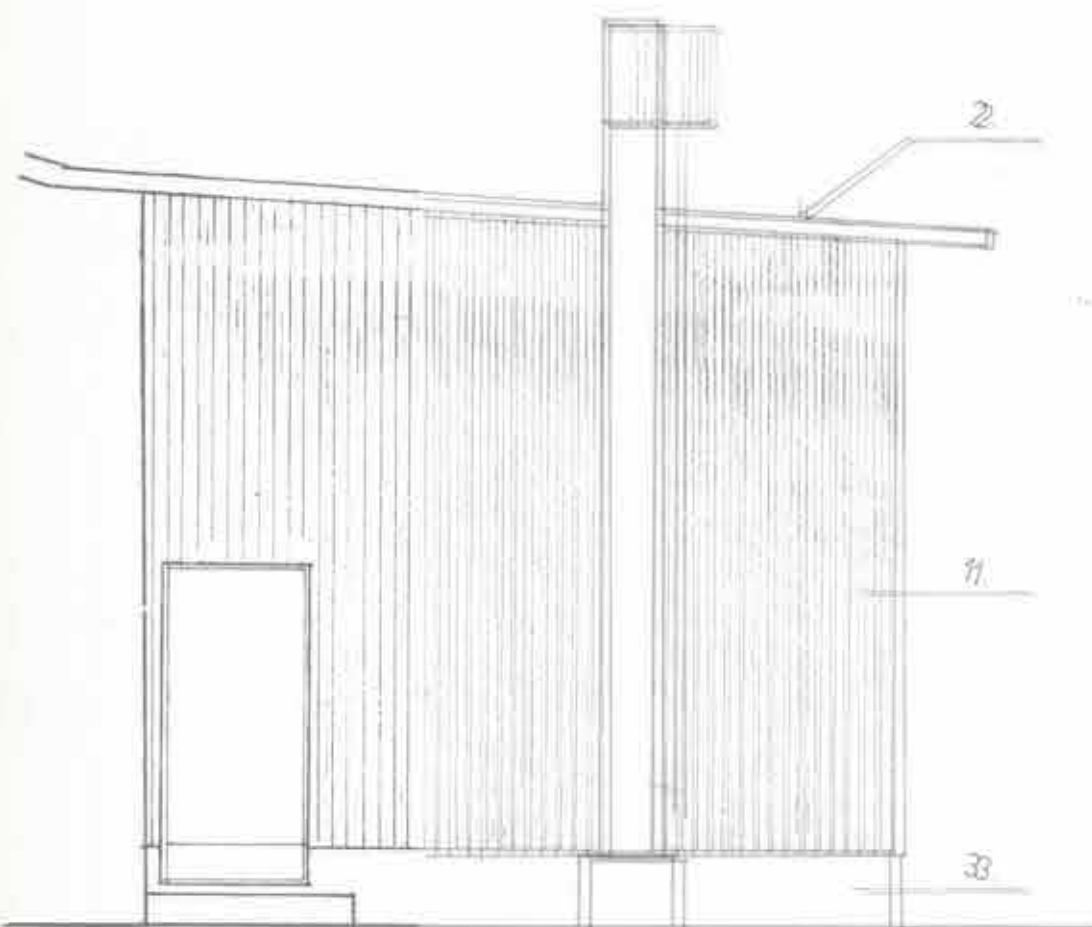

1. KARAATTI-LEVY VALKOINEN
2. PROF PELTI PUNAINEN
3. BETONI

Kuvat 27- 28: Rakennuspiirustuksia laajennusosista, jotka peittävät erityisen haitallisesti meijerin vanhimman osan jugend-kokonaisuutta.

*Höyrykattilahuoneen ja maidonkäsittelytilan lisäosat meijerirakennuksen massa-
aan ovat samalta laajennuskaudelta: molempien piirustukset on laadittu vuonna 1978.*

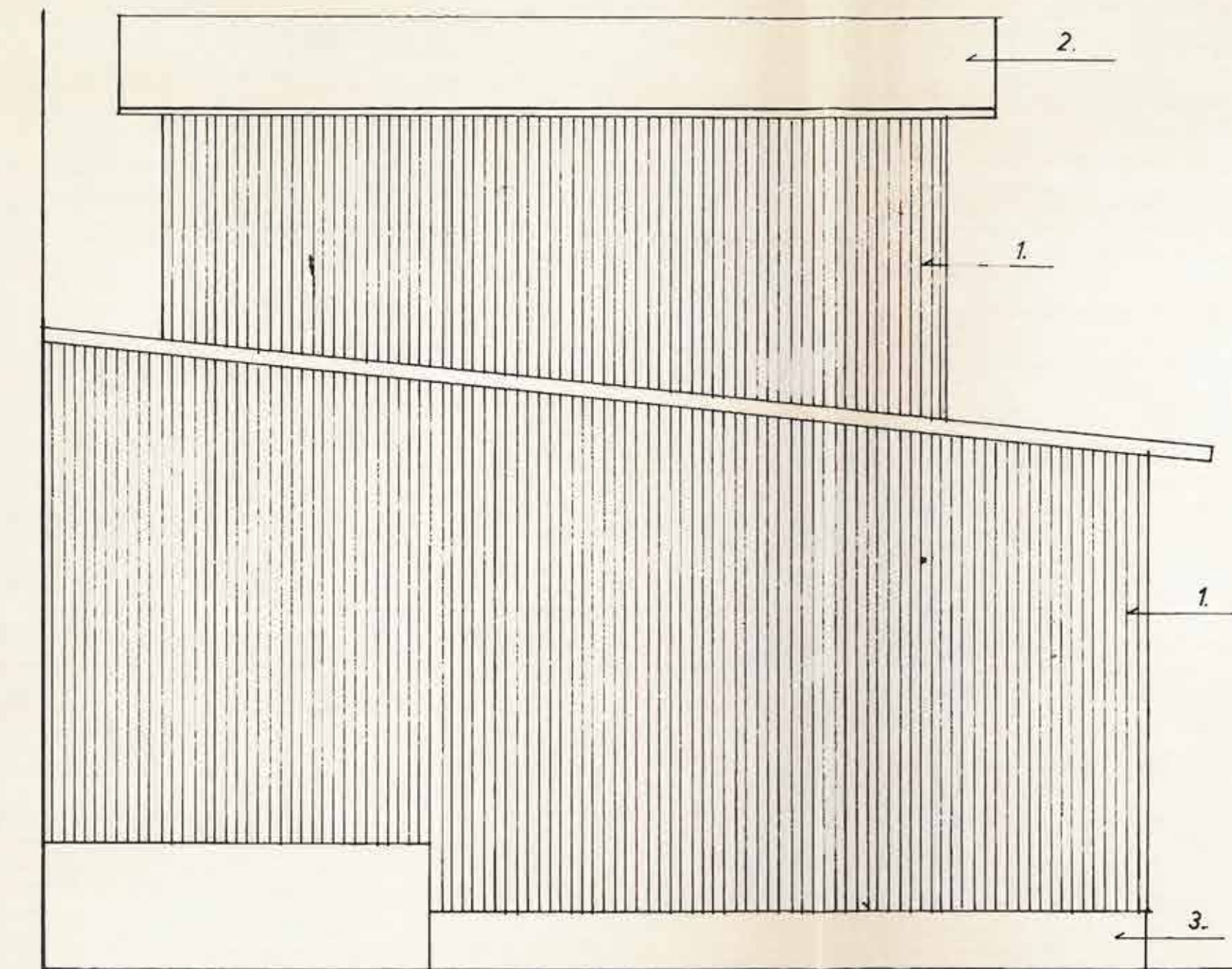
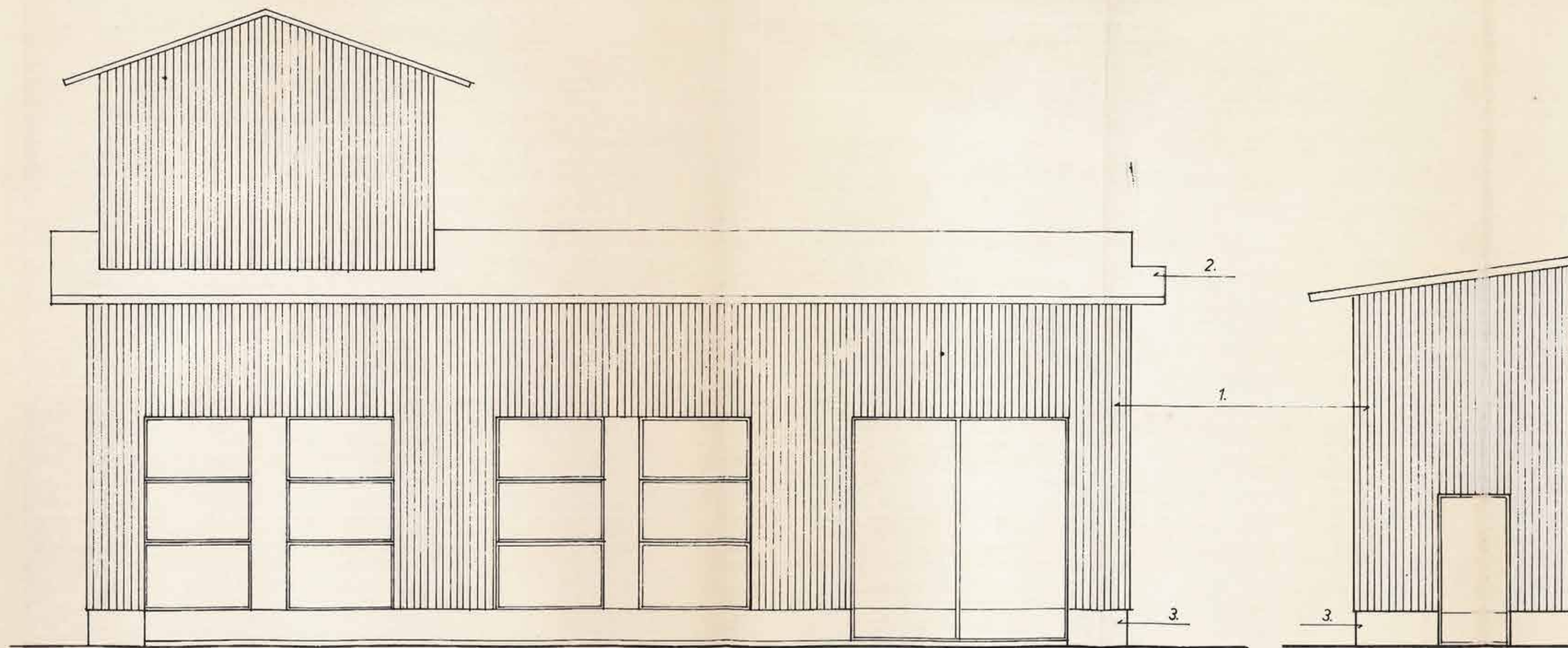
Kuvalähde: Meijerin arkisto, vanhojen rakennuspiirustusten kokoelma.

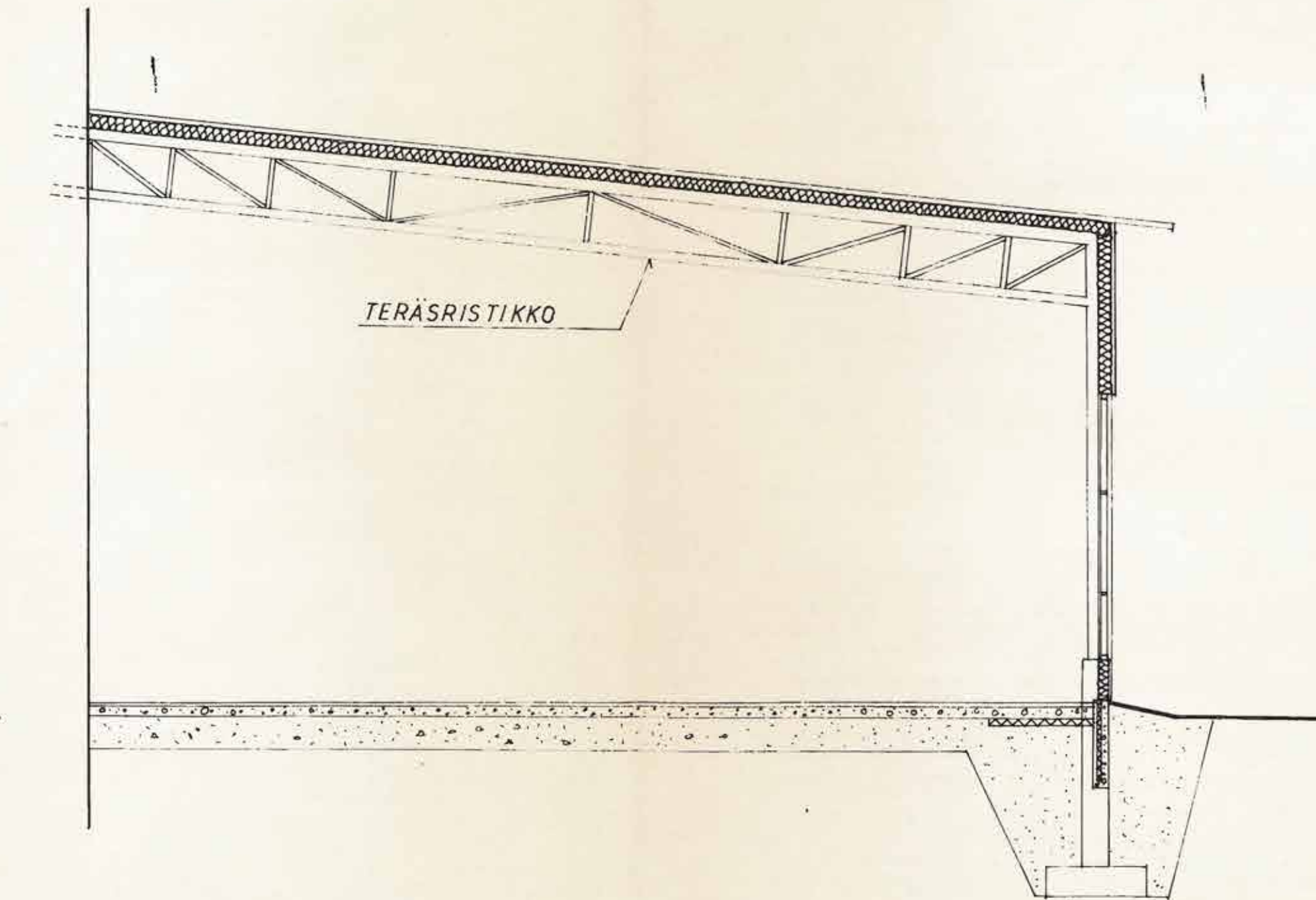
SYSMÄN OSUUSMEIJERI
HÖYRYKATTILATILA
JULKISIVUT JA LEIKKAUS MK 1:50

Martti Miettinen
MARTTI MIETTINEN
AITTAPOLKU 15
19700 SYSMÄ

27.10.1978
29.11.1978

- 1. PROF. PELTI VALKOINEN
- 2. PROF. PELTI PUNAINEN
- 3. BETONI

SYSMÄN OSUUSMEIJERI
MAIDONKÄSITTELYTILA
JULKI SIVUT JA LEIKKAUS 1:50

27. 10. 1978

Martti Miettinen
MARTTI MIETTINEN
AITTAPOLKU 15
19700 SYSMÄ

"Meijerin julkisivuun tuli sen verran muutosta, kahden erillisen oven tilalle tehtiin yksi suurempi ovi. Oven rinnalle jää kaksi alkuperäistä kaari-ikkunaa. Korkea ulko-ovi oli tarpeen, kun meijeriin tuotiin sisälle 15000 litran vetoinen kermasäiliö. Säiliön hankinnan yhteydessä asennetaan kypsytysautomaattikka ja vaaka, toimitusjohtaja Simo Saksa kertoo. Maitopystöjen keräilyrata Sysmän osuusmeijerin edustalta on jo muutama vuosi sitten purettu."

- Itä-Häme -sanomalehti 28.5.1983 (Helin 2011, 43.)

1916-1917 maitomeijeriin lisättiin juustola kellareineen. 1921 meijerin juustohuonetta laajennettiin, ja meijerin yhteyteen rakennettiin uusi suurempi jäähuone, sekä voivarasto; muutostyöt toteutettiin Valion laatimien suunnitelmien mukaisesti (Arvela 1956, 50).

Merkittävimmät muutokset pihapiirissä ja rakennuksissa liittyvät yhteiskunnalliseen ja teolliseen murroskauteen 60-luvulta alkaen. Esim.

kun pystökeräily lopetettiin ja säiliöautot korvasivat maitotonkkakuljetukset, tarvittiin meijerin autokalustolle varikko- ja säilytystiloja. Vuonna 1967 valmistui erillinen autotalli- ja varastorakennus meijerin sivustalle (Helin 2011, 27, 39).

Tuotantotekniikan muutokset heijastuivat pienellä viiveellä meijerin ulkonäköön. Erityisesti talouden murroskausi näkyy meijerin laajennusosissa. Kenties merkittävin julkisivuihin ja miljööseen vaikuttanut muutos oli maidon keräystavan muuttuminen, kun luovuttiin ns. pystökeräilystä vuonna 1975: aiemmin maitotiloilla tuotettu maito kerättiin maitotonkissa tilojen pihateiden risteyksissä

sijainneilta maitolaitureilta, mutta tuotantomäärien kasvaessa siirryttiin keräämään maito suoraan säiliöautoihin. Maitopystöjen keräilyrata Sysmän Osuusmeijerin edustalta purettiin 1980-luvun alussa, ja samalla pääjulkisivuun tehtiin muutamia pienempiä muutoksia (Helin 2011,43).

Toinen selkeä esimerkki tuotannon vaikutuksista meijerin arkkitehtuuriin on 70-luvulta, jolloin tuotevalikoimaan tuli uutuutena maitojauhe. Maitojauheen valmistusprosessi edellytti erityisen korkeaa tuotantotilaa, ja tarpeesta syntyi meijerin rannanpuoleiselle sivulle uusi laajennusosa. Vuonna 1978 valmistunut ”maidonkäsittelyhuone” muodostaa muusta laitoksen rakennusmassasta poikkeavan, hahmoltaan kapean ja vertikaalisen elementin eteläjulkisivuun. Profiilipeltikuorinen maidonkäsittelyhuoneen lisärakennusmassa peitti käytännössä kokonaan vanhan, arkkitehtonisesti selkeästi ansioituneemman kivijulkisivun kaari-ikkunoineen. Samalta 70-luvun lopun ajanjaksolta on peräisin myös meijerin kaakkoissivulle rakentunut höyrykattilahuone.

Kuva 29: Idyllistä tunnelmaa asuntolan piha-alueella, rakennuksen vanhimman osan Sysmäntielle avautuvassa päädyssä.

Valokuvattu kohdekäynnillä 30.09.2024.

Kuvat 30-31 ylärivissä: Meijerin asuntolarakennuksen pihajulkisivuja nykyisessä asussaan. Valokuvattu kohdekäynnillä 30.09.2024.

Kuvat 32-34 alarivissä: Otteita asuntolarakennuksen julkisivujen nykytilasta lounaispäädyssä ja asuntolan selustaan pihapiiristä katsottuna jäävällä koillissivulla. Kolmantena suurennos rakennuksen ikkuna-aukoissa toistuvien koristeaiheiden yksityiskohdista.

Kuvalähde: Droneilmakuvat otteiden pohjalla valokuvattu 30.08.2024, kuvaaja Juha Helin.

TYÖNTEKIJÖIDEN ASUNTOLARAKENNUKSEN MUUTOSVAIHEET

1949 asuinhuoneistojen laajennus

1959-60 taloteknisiä uudistuksia: keskuslämmitys yms. nykyaikaisia mukavuuksia asuinhuoneistoihin

Työväen asuntolarakennusta ei ole juuri muutettu vuosien saatossa, yhtä laajennusvaihetta lukuun ottamatta (Fränti 2013, 69). Ensimmäinen ja ainoa merkittävä laajennus tehtiin lounaispuolen päätyyn 1949: henkilökunnalle tarvittiin lisää asuntoja, joten asuinsiipeä jatkettiin juustokellareiden ylle (Helin 2011, 27). Alun perin asuntolan alapuolella sijaitsivat meijerin juustokellarit, ”5:n tahkon päivittäistä valmistusta varten”. Myöhemmin varsinaiseen meijerirakennukseen toteutettiin suurempi kipsytyskellari liiketoimintaosuuttaan kasvattaneen juustotuotannon tarpeisiin, ja asuntolan juustokellarit muutettiin tarvikevarastoiksi. (Koivusaari 1966, 14.)

Asuinhuoneistoihin toteutettiin suuria uudistuksia hieman laajennusosan valmistumisen jälkeen: Vuosina 1959-60 asuinhuoneisiin saatiin nykyaikaista asumismukavuutta edustanut keskuslämmitys, käyttövesiliittymät kuumalle ja kylmälle vedelle, sekä sisävesat. Lisäksi ajanjaksolla toteutettiin pienempiä maalaus- ja kunnostustöitä, sekä tehtiin asuntoihin kone- ja kiintokalustehankintoja. (Koivusaari 1966, 9,14.)

5 Selvitystyön johtopäätökset

5.1 YHTEENVETO

1906 rakennettu Sysmän osuusmeijeri on vanhimmilta osiltaan kansallisromanttista jugend-arkkitehtuuria edustava tuotantolaitos, jota on laajennettu maitomeijerin toimintavuosina useaan otteeseen. Maitomeijerin lakkautuksen jälkeen rakennuksessa on toiminut 1990-luvulla mm. autokorjaamo sekä sahdintuotantolaitos (Helin 2011, 52). Nykytilanteessa entinen Osuusmeijeri palvelee pääosin erilaisten pienyritysten toimitiloina. Toisessa kerroksessa on yritystoimintaan liittymättömiä asuintiloja: huoneistot on vuokrattu yksityishenkilöille ja ne ovat vakituksessa asuinkäytössä.

Osuusmeijerin vanhimmat osat ovat massiivirunkoisia kivirakenteita, ja luonnonkiven ja tiilen käyttö on jugendrakennukselle ominaiseen tapaan ansiokasta. Meijerin alkuperäiset osat ovat paikallatehtyjä ja laadukkaasti käsityönä toteutettuja. Osuusmeijerin erityisimpiin osiin lukeutuu tuotantolaitoksen konttorin sisäänkäyntinä toiminut, korotettu avokuisti. Kuistin rakenteissa on runsaasti jugendarkkitehtuurille ominaista detajliikkaa, esim. taitavasti veistettyjä puuyksityiskohtia ja koristeellisia pielilaudoituksia.

Rakennuksen erityispiirteisiin kuuluvat kuistin ohella myös julkisivusommitelmaa määrittävät suuret kaari-ikkunat ja rapattua julkisivupintaa jaksottavat, reliefimuurauksella toteutetut punatiilikoristeet. Ikkunakaarissa tiiliholvaus on jätetty näkyviin punatiilipintaisena, ja materiaalintunnusta on johdettu läpi rakennuksen toistuva, määrätietoinen julkisivuaihe. Vivahteikkaan tiilenkäytön lisäksi Osuusmeijerissä on paljon puisia koristedetajeja: mm. osaa ikkunoista reunustavat kaiveruksin

koristellut, ikkunakruunuaihetta muistuttavat reunalaudat, ja rakennuksen päädyssä huomio kiinnittyy katon harjakohtaan lappeiden alle sommiteltuun pitsimäiseen puukolmioon.

Alkuperäinen maitomeijerin jugendrakennus on ympäröity vuosien saatossa vaihteittain erilaisilla laajennuksilla. Nykytilanteessa Osuusmeijerin alkuperäistä julkisivumaailmaa näkyy käytännössä enää Sysymäntien puoleisella sivulla: pääjulkisivussa on säilynyt alkuperäistä sommittelua ja kansallisromanttista ilmettä melko paljon, vaikka katujulkisivu ei sekään ole täysin säästynyt muutostöiltä. Osa katujulkisivun alkuperäisistä kaari-ikkunoista on säilynyt, mutta osa on korvattu neliskulmaisilla ovi- ja ikkunaukoilla myöhemmissä rakennusvaiheissa.

Kuva 35 seuraavalla sivulla: Asuntolarakennus laajennusvaiheen jälkeen, todennäköisesti joskus 60-luvulla valokuvattuna.

Kuvalähde: Meijerin kuva-arkisto, toimintavuosien valokuvakokoelma.

Meijerin henkilökunnan asuntola on Osuusmeijerin päärakennuksen tavoin jo hyvin iäkäs: alkuperäinen hirsirunkoinen osa on vuodelta 1916, ja jälleenrakennuskaudelta peräisin oleva uudempi puoli on sekin jo yli 75-vuotias. Erityisesti ikäänsä nähden asuntolarakennus on hyvässä kunnossa, ja rakennus on myös säilynyt pitkälti alkuperäisessä hahmossaan vaikka käyttötarkoitus onkin muuttunut. Meijeritoiminnan päätyttyä asuntolassa on ennen nykyistä myymäläliiketoimintaa toiminut mm. motelli ja kirpputori (Helin 2011, 46). Majutveden puoleinen, vuonna 1949 tehty laajennuspuoli on edelleen asuinkäytössä (Fränti 2013, 67).

Asuntola on melko tyylikas esimerkki aikakautensa arkkitehtuurista ja erityisesti 1900-luvun alun pientalorakentamisesta. Osuusmeijeri ja asuntola kuuluvat maakunnallisesti arvokkaaksi arvioituun Majutveden pohjoisosan kulttuuriympäristöön (ma, Majutveden pohjoisosan kulttuuriympäristö – Suurikylä, Kirkonkylä, Otamo) (Päijät-Hämeen liitto 2006, 114).

Asuntolarakennuksen arkkitehtuurissa merkittävimpiä piirteitä ovat osittain luonnonkivistä ladottu kivirjalca, puujulkisivut koristeellisin pielilaudoin yms. puudetaljein, pienimittakaavaiset sisäänkäyntikuistit ja kattojulkisivua määrittävät lukuisat savuhormit. Asuntolan ikkunoihin liittyy paljon kohdekohtaisia erikoisuuksia: ikkunat ovat mm. tyylikauden suosimaa kapeaa ja korkeaa ikkunamallia neliömäisempiä. Myös ikkunalasituksen pieniruutuinen neliöjaotus on perustamisajankohdan muotiin nähden hieman vanhanaikainen ratkaisu.

5.2 NÄKÖKULMIA ARVOTUKSEEN

Selvityksen kohteena oleva meijerinrannan rakennuspari edustaa kokonaisuutena erityisen hyvin 1900-luvun alkupuolen suomalaiselle kaupunkikehitykselle leimallista teollisuusrakentamista oheisilmiöineen. Arkkitehtonisesti ansioituneimmat osat meijeristä ovat uudesrakennusvaiheen jugend-tyylin kokonaistaideteos-näkökulmasta suunniteltu alkuperäinen tuotantolaitos, sekä maitomeijeritoiminnan kulta-aikaan liittyvät laajennukset ajalta ennen 1960-lukua.

Osuusmeijerin jugend-osat nykytilanteessa ovat jääneet valitettavan suurelta osin myöhempien laajennusten peittoon. Tienpuoleinen pääjulkisivu on kuitenkin säilyttänyt merkittävän osan alkuperäisestä ilmeestään, vaikka fasadiin onkin tehty monia ikkuna- ja ovimuutoksia vuosien varrella. Rakennuksen sisään jääneissä järvenpuoleisissa julkisivuissa on edelleen nähtävissä kaari-ikkunoiden aukot, ja omistajan mukaan valtaosa ikkunoistakin löytyy vielä meijerin varastoista. Mikäli laajennusosat joskus puretaan, alkuperäisen jugendteoksen yksinkertaisempaa massoittoa, ulkohahmoa ja ikkunajaotusta olisi todennäköisesti mahdollista palauttaa merkittävän suurelta osin.

Julkisivut ovat paikoin huonokuntoiset, ja meijerikokonaisuudessa on paljon muitakin eriasteisia korjaustarpeita. Rakennuksen vaippa kätkee alleen keskenään hyvinkin erilaisia rakenneteknisiä ratkaisuja useilta eri vuosikymmeniltä. Varhaisimmat massiivirunkorakenteet ovat kuitenkin eheitä, eikä rakennuksessa ole havaittavissa selkeää painumista tai vinoutta. Uudisrakennusvaiheen ajalta säilyneet rakennusosat ovat selkeästi aikanaan erittäin laadukkaasti toteutettuja: kärjistetysti voidaan sanoa, että vanhimmat osat meijeristä ovat todennäköisesti tuotantolaitoksen osista hyväkuntoisimpia ja rakennusteknisiltä ratkaisuiltaan myös parhaiten kunnostettavissa. Kokonaisuutena Osuusmeijerin rakennus edellyttäneen kattavaa peruskorjausta, vaikka meijeri onkin säilynyt korkeaan ikään ja vaativaan käyttöön nähden kohtuullisessa kunnossa.

Kohderakennuksilla on arkkitehtonisten ansioiden ohella myös kulttuurihistoriallista merkitystä, sillä rakennukset ovat malliesimerkki valmistumisajankohtansa rakennuskulttuurista ja yhteiskuntakehityksestä niin paikallisesti kuin Suomen mittakaavassakin. Alkuperäinen osa edustaa Jugend-tyyliä ja rakennus kuuluu maakunnallisesti merkittävään arvokkaaseen kulttuuriympäristöön.

Entinen Osuusmeijeri on Sysmän elinkeinoelämän kehityshistorian kannalta erityisen keskeinen rakennus. Osuusmeijerin ja asuntolan muodostamalla kokonaisuudella on keskeinen asema taajaman pääväylän varrella. Osuusmeijeri asuntoloinen kuuluu Sysmän keskusraitin varrelle syntyneiden keskeisten liikerakennusten kokonaisuuteen: monet keskusraitin rakennukset liittyvät erottamattomasi kaupungin kehitykseen ja paikallishistoriaan, ja raitin rakennuskanta todistaa erityisesti elinkeinoelämän kehityksestä ja vaiheista Sysmässä.

Osuusmeijerin rakennukset ovat ulkoiselta ilmeeltään hyvin tunnistettavia ja mieleenpainuvat rakennukset erottaa jo melko kaukaa vähäpuustaisen pihapiirin vuoksi. Erityisen selkeästi kohdekiinteistö näkyy tielle Heinolan suunnasta Sysmän keskusta saavuttaessa. Myös jalankulkijan ympäristössä rakennukset vaikuttavat katutilaan ja lähiympäristönsä maisemaan merkittävästi.

Osuusmeijerin ja asuntolan ikäluokkaan yltäviä 1900-luvun alun rakennuksia on säilynyt koko Suomen mittakaavassa vain 6% rakennuskannasta (SVT rakennuskanta 2020). Tämän valossa kohderakennuksilla voi perustella olevan myös valtakunnallisessa mittakaavassa eräänlaista painoarvoa, vaikka Osuusmeijeri ja asuntola eivät lukeudukaan valtakunnallisesti arvokkaiden RKY-kohteiden kastiin.

Kuvat 36-38: Eri tavoin meijerin rakenteissa säilytettyjä alkuperäisien jugend-ikkunoiden aukotuksia. Näiden ja vastaavien meijerissä säilytettyjen alkuperäissommitelman vihjeiden perusteella kansallisromanttista rakennuskokonaisuutta voitaisiin todennäköisesti monin paikoin vielä palauttaa meijerimiljööseen.

Valokuvattu kohdekäynnillä 30.09.2024.

5.3 JATKOKEHITYKSESSÄ HUOMIOITAVAA

Osuusmeijerin osittaiset korjauspaineet ja laajemmassa mittakaavassa paikallisen elinvoiman turvaaminen edellyttänevät tulevaisuudessa todennäköisesti jonkinlaisia korjaus- tai muutostöitä maitomeijeriin lähiympäristöineen. Nykytilanteessa paikallishistorian kannalta merkittävä meijerimiljö ei ole arvoisessaan kunnossa, ja meijerin rakennustaiteellisesti ansioituneimmat jugend-osat ovat jääneet suurelta osin myöhempien laajennusten peittoon. Harkitulla osittaisella purkamisella ja palauttavilla toimenpiteillä rakennusmassaa olisi mahdollista yksinkertaistaa ja kokonaisuuden arvoa palauttaa (Fränti 2013, 67).

Yhdeksi mielekkääksi arvolähtökohdaksi palauttavalle suunnittelulle on aiemmin nostettu meijerin 1950-lukulainen kokonaisuus (Fränti 2013, 67). Tämä olisi sikäli perusteltu ratkaisu, että tuon ajan hahmossa pääosassa oli vielä alkuperäinen jugend-taideteos, joka on rakennustaiteellisesti Osuusmeijerin ansioitunein osa. 50- ja 60-lukua voidaan myös pitää maitomeijerin liiketoiminnan kulta-aikana, ja aikakaudelta peräisin olevaa, maatalousteollisuuden ja maidonjalostuksen merkityksellisimmistä kehitysvaiheista kertovaa detajiiikkaa, tuotantolaitteistoa ja rakennusosia on säilynyt meijerissä vielä runsaasti. Ajankuvalla keskeistä oli maitotonkkien pystykeräily, joka oli vuoteen 1975 asti pääasiallinen tapa toimittaa raakamaito tiloilta meijeriin: jos palauttavan korjausrakentamisen tavoitteeksi otetaan 1950-luvun osuusmeijeri, tulisi selvittää olisiko Sysmäntien puoleisen pääjulkisivun yhteyteen mahdollista palauttaa jossain muodossa siihen alun perin oleellisena osana kuulunut maitopystöjen keräilylinjasto ja lastauslaituri. Suoranaisen replikarakenteen sijaan suositeltavampi lähestymistapa olisi ottaa maitolaituri mukaan arkkitehtuuriin tilallisena tai konseptina, jolloin toteutus voisi olla nykyaikainen ja varsin vapaamuotoinenkin, mutta julkisivusommittelussa ja sisäänkäynnin tilahierarkiassa tavoitettaisiin paremmin meijeritoiminnan kulta-ajan arkkitehtoninen kokemus.

Nykyisenkaltainen asuinkäytön ja liiketoiminnan yhdistäminen on erityisen luontevaa juuri meijerin työvälle alun perin tarkoitetussa asuntolarakennuksessa: parhaimmillaan tällainen yhdistelmä on hyvin lähellä kohteen alkuperäistä käyttötarkoitusta. Rakennuksen mittakaavan, sijainnin ja tilaratkaisut huomioiden asuinkäytön ja pienimuotoisen liiketoiminnan yhdistelmä on kohteeseen hyvin soveltuva ratkaisu, ja suositeltava käyttötarkoitus myös tulevaisuudessa.

Mahdolliseksi entisen Osuusmeijerin tulevaksi käyttötarkoitukseksi on ehdotettu mm. meijerin hyödyntämistä majoituskäytössä, sekä ravintola- ja tai juhlatilana (Fränti 2013, 69). Kiinteistön nykyisten omistajien haaveena on palauttaa Sysmän Osuusmeijerin jo yli satavuotias arvorakennus nykyistä paremmin alkuperäiseen 1900-luvun alkupuoliskon hahmoonsa, sekä hyödyntää kylätaajaman sydämessä sijaitsevaa meijerikiinteistöä tulevaisuudessa matkailu- ja virkistysliiketoimintaan.

Kuva 39: Entisen konttorin ja nykyisten asuinhuoneistojen sisäänkäyntinö toimiva avokuisti meijerin kulmauksessa ilmentää jugendtyyliä parhaimmillaan. Kauniista kokonaisuudesta on vaikea keksiä moitittavaa tai parannusehdotuksia, ellei paikoin hilseilevän maalipinnan kaipaamaa huoltokäsittelyä lasketa.

Valokuvattu kohdekäynnillä 30.09.2024.

Entinen osuusmeijerin arvokas rakennus aivan Päijänteen rannalla tarjoaa runsaasti kehitysmahdollisuuksia ja kohteeseen on varmasti mahdollista sovittaa monenlaistakin toimintaa. Ihanteellista kuitenkin olisi löytää meijerille sellaista käyttöä, että tuotantolaitos ympäristöineen jäisi ainakin osittain avoimeksi, yleisesti käytettävissä olevaksi alueeksi. Osuusmeijeri on ollut perustamisaikanaan Sysmän tärkein rakennus ja seudun merkittävä työllistäjä, eli vanha meijeri on satavuotisen historiansa aikana muodostunut tavalla tai toisella merkitykselliseksi lukuisille paikkakuntalaiselle. Osuuskuntatoiminnan pohjalta syntyneen tuotantolaitoksen ydinajatus on myös pohjimmiltaan hyvin yhteisöllinen. Jos meijerin päärakennus päätettäisiin esim. saneerata myytäviksi asunnoiksi, suljettaisiin ympäröivä piha-alue todennäköisesti ulkopuolisilta kokonaan. Meijerin kulttuurihistoriallisesti merkittävät paikallishistoriaan ja maatalousyhteiskunnan kehityskulkuun liittyvät arvot osittain menetetään tällaisissa tapauksissa. Kohdekokonaisuudelle olisi eduksi, että meijerinrannan miljöö ja Osuusmeijerin kansallisromanttinen arkkitehtuuri olisi tulevaisuudessakin muutaman yksityisomistajaa laajemmin sysmäläisten ja paikkakunnalla vierailevien koettavissa. Tulevaisuuden tarkasta käyttötarkoituksesta riippumatta tärkeintä olisi säilyttää Osuusmeijerin rakennus jollain tapaa päivittäisessä käytössä, jotta rakennuksen ensimmäinen vuosisata ei jää sen viimeiseksi.

Lähdeluettelo

KIRJALLISET LÄHTEET

Arvela, T. FR. 1956. Meijeritoiminnan kehitys ja saavutukset Sysmässä 1906 – 1956. Sysmän Osuusmeijeri 50v.

Helin, Heikki. 2011. Sysmän muuttuva keskus II. Meijeriltä Markkalan risteykseen. Sysmä: Sysmän Liikolan Nuorisoseura.

Kaila, Panu, Pietarila, Pentti & Tomminen, Hannu. 1987. Talo kautta aikojen. Julkisivujen historia. Helsinki: Rakentajain kustannus Oy.

Koivusaari, Eero. 1966. Sysmän Osuusmeijeri 1906 – 1966

Sysmän Osuusmeijerin vuosikertomukset 1951-1979. Sysmä: Osuusmeijerin osuuskunta.

DIGITAALISET LÄHTEET

Arkkitehtuurimuseon oppimateriaalit. 2019. Katsaus Suomen arkkitehtuurin historiaan -verkkoaineisto.

URL: https://www.mfa.fi/wp-content/uploads/2019/12/opetuspaketti_opettajalle_2019.pdf (viitattu 17.10.2024)

Fränti, Kaisu. 2013. Sysmän keskusraitin kehittäminen. Diplomityö. Tampereen teknillinen yliopisto; tuotantotalouden ja rakentamisen tiedekunta, arkkitehtuurin laitos.

Hämewiki-internetsivut. 2023. URL: https://www.hamewiki.fi/Henrik_Reinhold_Helin (viitattu 27.10.2024.)

Päijät-Hämeen liitto (toim.), Wager, Henrik 2006. Päijät-Hämeen rakennettu kulttuuriympäristö. Maakuntaliiton pdf-julkaisu.
URL: https://pajjat-hame.fi/wp-content/uploads/2020/11/Pajjat_hameen_rakennettu_kulttuuriymparisto_A159pdf.pdf (viitattu 13.10.2024)

Pörssitieto-internetsivut. 2006-2024. Kock, G. (toim.) P. Sidorow Suomalainen Kalustokauppa Osakeyhtiö. Täydentäviä yhtiötietoja.
URL: <https://www.porssitieto.fi/yhtiot/lisaa/sidorow.shtml> (viitattu 24.10.2024.)

Ylioppilasmatrikkeli 1853–1899. Helin, Henrik Reinhold henkilötiedot. Helsingin yliopisto.
URL: <https://ylioppilasmatrikkeli.fi/1853-1899/henkilo.php?id=22484> (viitattu 23.10.2024)

*Kuva viimeisellä sivulla:
Vesileimagrafiikassa ote Sysmän pitäjäkartastosta vuodelta 1933.*

Kuvalähde: Alkuperäinen paperikartasto Maanmittaushallituksen pitäjäkarttakoelmasta; Pitäjänkartta 1:20.000 Sysmä 1933, karttalehti A 48c
Sähköinen karttalehtikopio ladattu Timo Meriluodon vanhojen karttojen nettiarkistosta.
URL: <https://timomeriluoto.kapsi.fi>

*Takannen kuva:
Yksityiskohta meijerin harjalla säilyneestä rakennuksen kruunusta. Valoimainoslaitteeseen piirtyvä
ikoninen ”tonkkalogo” eli Osuusmeijerin liiketoimintatunnus tuli tunnetuksi ympäri Suomea
symäläismeijerin tuoteleimojen ja pakkausgrafiikan kautta. Valokuvattu kohdekäynnillä 30.09.2024.*

Sysmän Osuusmeijeri ja työntekijöiden asuntola

suppea rakennushistoriaselvitys 2024

SOM RHS 2024